

Maslow in het landschap

Stage en rapportering

Filip Caudron

Biowetenschappen &
Landschapsarchitectuur

Hogent Campus Melle

3 BLTA

2007 - 2008

Hogeschool Gent

Lid van de Associatie Universiteit Gent

Colofon

Project & Visie

Maslow in het landschap

Naar aanleiding van de parkontwikkeling te Kerkrade

Ter behalen van de graad Bachelor in de Tuin- & Landschapsarchitectuur

Academiejaar 2007 - 2008

Student **Filip Caudron**

Instelling **Hogeschool Gent - Lid van de AUG**
Departement Biowetenschappen & Landschapsarchitectuur
Tuin- & Landschapsarchitectuur

Campus Melle
Brusselsesteenweg 161
B - 9090 Melle
Tel. : +32(9) 210 45 00
Fax : +32(9) 210 45 09

Mentor Dhr. L. Deschepper

Stageplaats **Kragten**
Schoolstraat 8,
6049 BN Herten
Postbus 14,
NL - 6040 AA Roermond
Tel. : 0475-395979
Fax : 0475-317545

Woord vooraf

De hiërarchie op de werkvloer kan worden geanalyseerd en gelinkt aan de pikorde, zoals die bij kippen bestaat. Andere wetenschappelijk onderzochte psychologische en sociologische gedragingen, bijvoorbeeld de territoriumleer, kunnen worden toegepast op een deelaspect van de samenleving, zo ook de behoeftepiramide van Maslow.

In dit werk volgt een uiteenzetting van de belangrijkste perioden in de tuinkunstgeschiedenis en van de behoeftepiramide van Maslow. Doel is te komen tot de verbanden tussen beide, om zo een beeld te kunnen vormen van noden in de samenleving en de natuur. Vandaar ook de titel *'Maslow In Het Landschap'*.

Maslow kwam als psycholoog tot de behoeftepiramide, een analyse van de samenleving op psychosociaal vlak. Daar tuinkunst kan worden beschouwd als uiting van een graad van beschaving, van menselijk kunnen, telkens in een tijdsgeest en een maatschappelijke context, kan deze behoeftepiramide als uitgangspunt worden gebruikt en toegepast.

Culturen en beschavingen kennen elk verschillende behoeften. Al is de behoeftepiramide van Maslow toegepast op de tuinkunstgeschiedenis van hoofdzakelijk Europa en Azië, het is een globaal toepasbare materie. De menselijke beschaving is al langer dan vandaag verspreid over de continenten. Denk maar aan de Azteken, de Inca's en de Egyptische cultuur, die naar grootste waarschijnlijkheid ook met elkaar in contact stonden.

In het eerste hoofdstuk volgt een algemene situering van het park te Kerkrade, basis voor deze uiteenzetting. Hoofdstuk twee geeft een overzicht van de belangrijkste perioden uit de tuinkunstgeschiedenis. Een algemeen beeld wordt geschetst van wat de menselijke beschavingen hebben gepresteerd in wat nu kan worden beschouwd als landschapskunst. Het derde hoofdstuk houdt een uiteenzetting in van de filosofie van Maslow, om te komen tot de conclusies in hoofdstuk vier; een vergelijk tussen de behoeftepiramide en de landschappelijke en stedenbouwkundige context. Gespijst met sprekende voorbeelden, gekoppeld aan het tijdsbeeld, wordt het stadspark te Kerkrade hieraan gelinkt.

Via voetnoten wordt verwezen naar het vijfde hoofdstuk. Er werd gewerkt met letters om verwarring met de fotoverwijzingen te vermijden. De aanduiding voor voetnoten is doorlopend van 'A' tot 'G', de fotonummering herbegint per hoofdstuk.

Teksten in cursief werden letterlijk overgenomen. De verwijzing naar de bundel *'Stadspark Kerkrade'* is een zelf geschreven werk in functie van de stage. Het gebruikte schetsmateriaal is van eigen hand.

Index

1. Situering van het park te Kerkrade	4
1.1. Historie stadspark	4
1.1.1. Rond 1840	4
1.1.2. Vanaf 1948	4
1.1.3. Vanaf 1960	4
1.2. Stadspark uitgelicht in vogelvlucht	5
1.2.1. Ligging	5
1.2.2. Aantrekkingskracht	5
1.2.3. Groene ruimte	6
1.2.4. Bereikbaarheid	6
1.3. Stadspark nader toegelicht	6
1.3.1. Infrastructuur	6
1.3.2. Bereikbaarheid	6
1.4. Functies van het park voor bezoekers	7
1.4.1. Speelgelegenheid	7
1.4.2. Ontmoeten	8
1.4.3. Dierenweide en wandelen	8
1.4.4. Hondenuitlaatplaats	9
1.4.5. Rustpunten	9
1.4.6. Hoogtes in het park	10
1.4.7. Massa / ruimte	10
1.5. Groen in het park	10
1.6. Recreatie in het park	12
1.7. Beleving van het stadspark	14
1.7.1. Beleving van kinderen	14
1.7.2. Beleving van de jeugd	15
1.7.3. Beleving van volwassenen	15
1.7.4. Beleving van bejaarden	15
2. Overzicht van de belangrijkste perioden uit de landschapsgeschiedenis	17
2.1. Oudste geschiedenis	17
2.1.1. Eerste sedentairen	17
2.2. Oudheid	18
2.2.1. Egypte	18
2.2.2. Voor-Azië	18
2.2.3. Islamitische tuinen	19
2.3. Pioniers in het westen	19
2.4. Hellas, het oude Griekenland	20
2.5. Romeinse tijd	20
2.6. Middeleeuwen	21
2.7. Renaissance	23
2.8. Barok	24
2.8.1. De Vroeg Barok	25
2.8.2. De Hoog Barok	25
2.8.3. De Rococo	26
2.9. Romantiek	26

2.10.	Cottagetuin	27
2.11.	Ontwikkelingen in de recente geschiedenis	27
2.11.1.	Neoklassiek (1750-1900)	27
2.11.2.	Neobarok	28
2.12.	Twintigste eeuw	28
2.12.1.	Totalitair (1920-1940)	28
2.12.2.	Postmodernisme (Vanaf ca.1980)	29
2.12.3.	Huidige periode en toekomst	29
3.	Verklaring van de behoeftehiërarchie van Maslow	31
3.1.	Biografie van Abraham Maslow	31
3.2.	De behoeftepiramide van Abraham Maslow	32
3.2.1.	Primaire fysiologische behoeften	32
3.2.2.	Behoeften aan veiligheid	33
3.2.3.	De behoeften van liefde en van ergens bij horen	33
3.2.4.	Behoeften aan zelfrespect	34
3.2.5.	De behoefte tot zelfrealisatie	35
3.2.6.	Het evenwicht	36
3.2.7.	De gezonde mens	36
4.	De behoeftepiramide gelinkt aan de landschapsgeschiedenis	37
4.1.	Conclusies	37
4.1.1.	Oudste geschiedenis	37
4.1.2.	Oudheid	37
4.1.3.	Hellas, het oude Griekenland en de Romeinse tijd	38
4.1.4.	Middeleeuwen	38
4.1.5.	Renaissance	39
4.1.6.	Barok	39
4.1.7.	Romantiek	40
4.1.8.	Cottagetuin	40
4.1.9.	Ontwikkeling in de recente geschiedenis	41
4.1.10.	Twintigste eeuw	41
4.1.11.	Huidige periode en toekomst	41
4.2.	Eindconclusie	42
4.3.	Maslow in Kerkrade	44
4.3.1.	Primaire fysiologische behoeften	44
4.3.2.	Behoeften aan veiligheid	44
4.3.3.	De behoeften van liefde en van ergens bij horen	46
4.3.4.	Behoeften aan zelfrespect	47
4.3.5.	De behoefte tot zelfrealisatie	47
5.	Bronvermeldingen	51

1. Situering van het park te Kerkrade^A

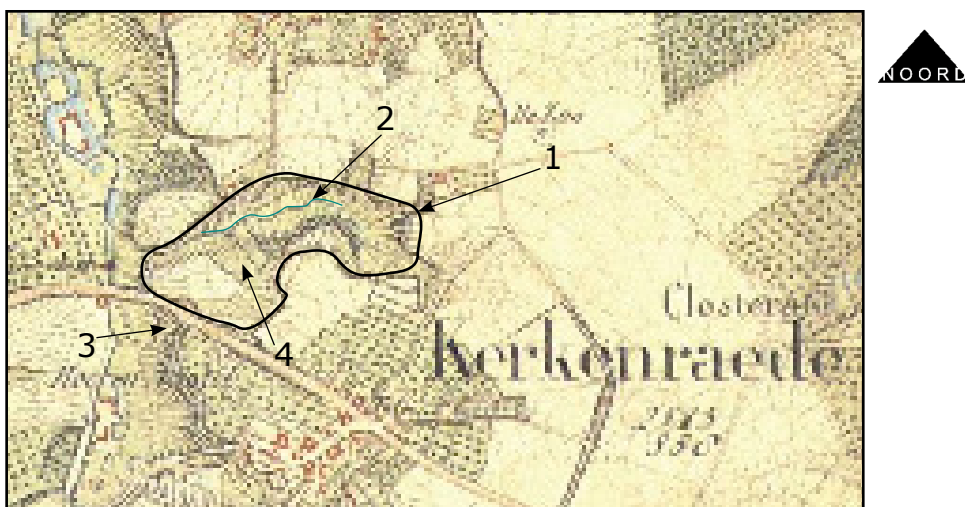
Vanuit de verschillende schaalniveau's wordt gekeken naar de verschillende onderdelen zoals de infrastructuur, ligging en functies. Hierdoor kunnen knelpunten en potenties uit het terrein worden gedestilleerd.

1.1. Historie stadspark

1.1.1. Rond 1840

Ter verduidelijking van deze paragraaf is er een historische kaart toegevoegd van Kerkrade (kaart 1). De cijfers in de kaart corresponderen met de cijfers in de tekst. Waar het huidige park ligt (binnen gebied 1), heeft altijd een beek/rivier (2) gestroomd. Rond 1840 werd het gebied 'broekmolen' genoemd. Een gedeelte van deze naam komt nog steeds terug in het huidige straatbeeld (Toponiem). Het woord 'broek' verwijst naar een nat landschap (*Het nederlandse landschap*, pg. 132).

Ook nu zijn er nog waterelementen aanwezig in het park. Een sloot, als overblijfsel van de vroegere beekvallei, verbindt twee grote vijvers. Uit kaarten van rond 1840 is een beperkt grondgebruik vast te stellen. Reden is de te vochtige toestand om de gronden als landbouwgrond te gebruiken. Ook de grote hoogteverschillen spelen hier een belangrijke rol. Het was een stuk makkelijker om een vlak stuk landbouwgrond te bewerken dan een sterk hellend terrein. Op de hogere delen staan in hoofdzaak loofbomen (4).

Kaart 1 Historische kaart Kerkrade (*Grote Historische Atlas van Nederland 1:50000*, 4 Zuid Nederland 1838-1857, pg 123)

1.1.2. Vanaf 1948

Na de Tweede Wereldoorlog werd hier in 1948 een negentiende eeuws landschappelijk stadspark in een eerder sjabloonmatige stijl aangelegd met niervormige open weiden, beplant met solitair en dichte bossages aan de randen. Het totale park heeft een oppervlakte van 7.5 hectare.

1.1.3. Vanaf 1960

Vanaf de jaren zestig is op het aangrenzend gebied vuil gestort. In 1962 werd het park gerenoveerd en in 1972 werd het samen met het aangrenzend terrein gemo-

^A KRAGTEN, *Stadspark Kerkrade*, Hoofdstuk 3, Roermond - Herten, 2007, p.14-18.

derniseerd tot een functioneel park met twee rechthoekige vijvers, basketbalveld, een speeltuin en een dierenweide. In het oostelijke deel is de sterk slingerende lijnvoering van de oude padenstructuur nog enigszins te herkennen. De ontwerper van het park is dhr. W.J.A. Snelder (*Gids voor de Nederlandse Tuin- en landschapsarchitectuur*, pg. 332).

1.2. Stadspark uitgelicht in vogelvlucht

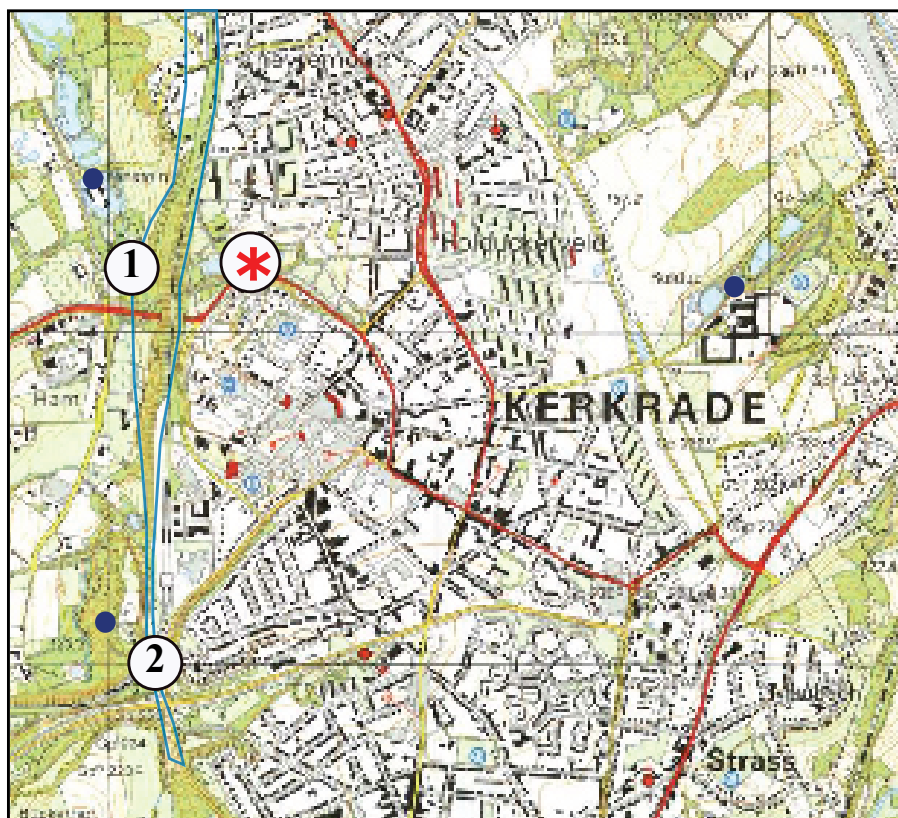
1.2.1. Ligging

De stad in vogelvlucht bekeken (*kaart 2*). Duidelijk is te zien hoe het park de kern van de stad binnendringt (*). Het stadspark ligt haaks op het stroomgebied van de Anselerbeek (1) en sluit als deel van de beekvallei hierop aan. Tussen het stroomgebied en het park ligt een spoorwegtalud, het traject dat zich hierover verplaatst is ook wel bekend onder de naam het miljoenenlijntje (2). Het gebruik van de spoorweg is eerder beperkt. Per uur passeren enkele treinen met personenvervoer; het aantal goederentreinen is niet bekend.

Het geluid van de langskomende treinen is hoorbaar maar niet storend. In de gemeente Kerkrade liggen verschillende parken. Deze zijn aangeduid met een donker blauwe stip.

1.2.2. Aantrekkingskracht

Het stadspark kan beschouwd worden als intensief gebruikt, wegens de aanwezige voorzieningen zoals de speeltuin, het grote plein en tal van zitgelegenheden. Tijdens het weekend en evenementen trekt het park meer volk. Evident daar het park het diepst de kern van de stad binnendringt ten opzichte van de overige, omliggende parken. De

Kaart 2 Topografische kaart Kerkrade (*Topografische Atlas Limburg*, pg. 78)

hoogste bevolkingsdichtheid is dan ook rondom dit park te vinden. Het nabijgelegen Kasteel Erenstein wordt vooral gebruikt als decor voor fotografie, feesten en partijen en fungeert als hotel/restaurant.

1.2.3. Groene ruimte

Het stadspark kan gezien worden als een onderdeel van een groene strook die door de gemeente Kerkrade loopt, op *kaart 2* te herkennen aan de westelijke kant van Kerkrade. Deze groene strook is voor een groot deel een ecologische verbindingszone. Het stadspark sluit hierop aan maar vormt geen onderdeel van deze zone. Wel moet rekening gehouden worden met de vorm van beheer. Een natuurlijke bestrijding, zoals borstelen en schoffelen, geniet de voorkeur.

1.2.4. Bereikbaarheid

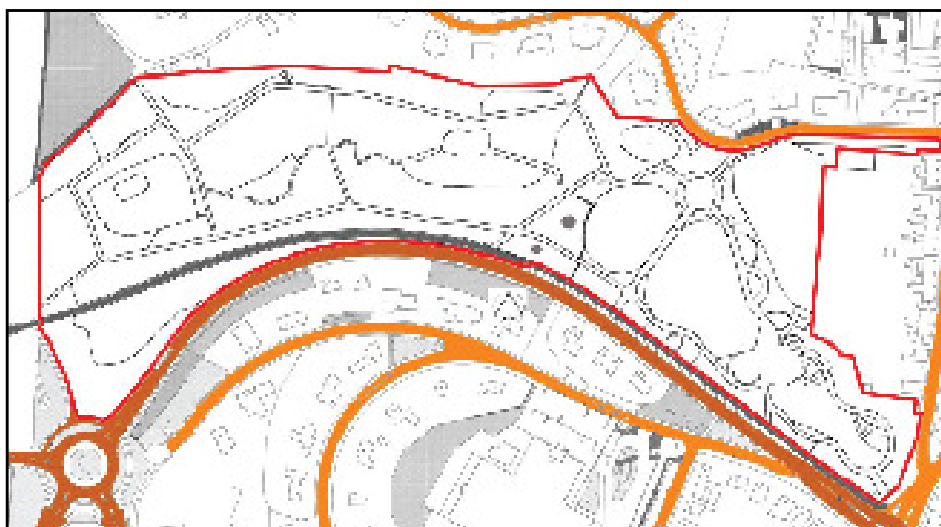
De parken zijn over het algemeen goed bereikbaar en bezoekers kunnen in de buurt van het park hun auto plaatsen. Aan het zuidelijke gedeelte van het park bevindt zich een belangrijke ontsluitingsweg. Deze weg is rood weergegeven in *kaart 2*. Het openbaar vervoer biedt de mogelijkheid om de parken te bereiken.

1.3. Stadspark nader omschreven

1.3.1. Infrastructuur

In het zuidwesten van het park ligt een ontsluitingsweg. Verder is het park goed bereikbaar en bevinden zich een aantal parkeerplaatsen waar de bezoekers hun auto kunnen plaatsen. Wanneer deze bezet zijn, bestaat nog altijd de mogelijkheid om in de omliggende woonwijken te parkeren.

Door het park heen loopt een fietspad; een veilige route met de parallellopende ontsluitingsweg (Koningsweg). Een aantal paden in het park fungeren als een verkorte route voor voetgangers en fietsers. Al deze bovengenoemde factoren zijn verwerkt in *kaart 3*.

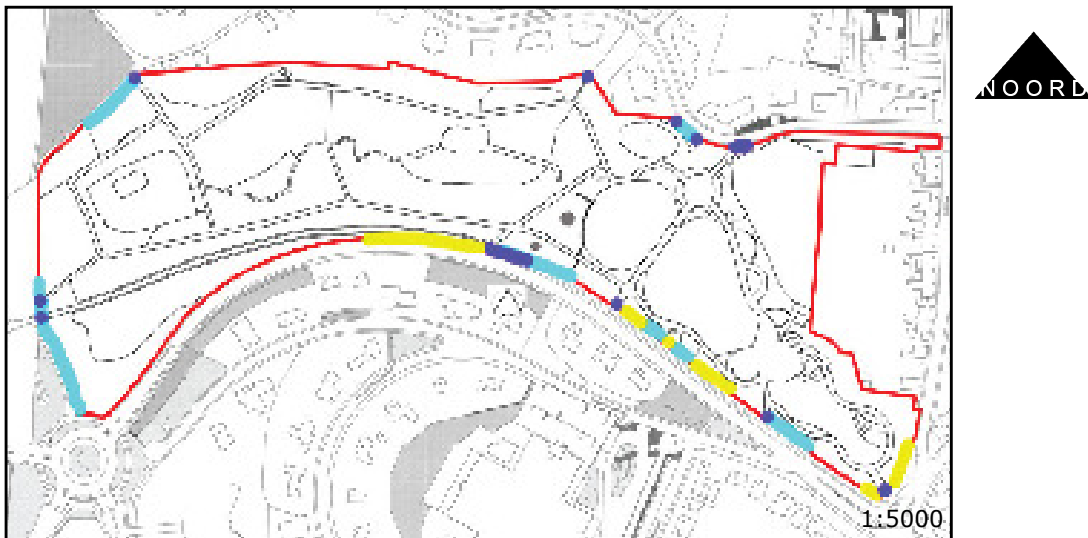

Kaart 3 Infrastructuur omgeving stadspark

1.3.2. Bereikbaarheid

Een onderscheid kan worden gemaakt tussen visuele en fysieke bereikbaarheid. Met

visueel wordt bedoeld dat men in het park kan kijken en een bepaalde beleving van het park ervaart. Het uitnodigend karakter speelt hierin een belangrijke rol. Zo is in *kaart 4* af te lezen dat in totaal 12 fysieke ingangen (donker blauw) zijn verspreid over het park. De visuele ingangen bevinden zich hoofdzakelijk in het oostelijke parkdeel met de meeste doorkijken aan de kant van de koningsweg. De visuele ingangen zijn weergegeven door middel van een lichte blauwe kleur, de doorkijkjes door middel van een gele kleur.

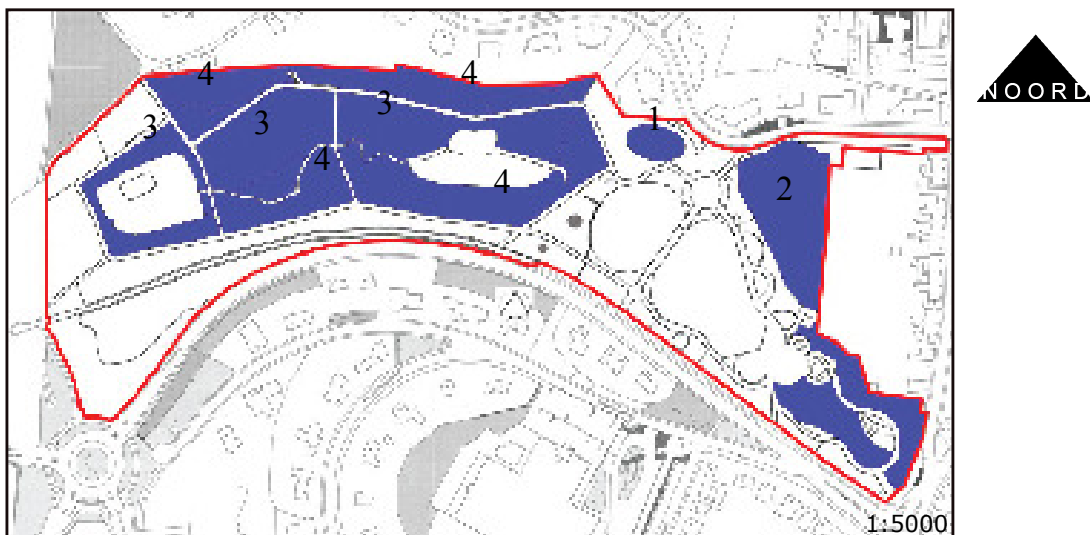

Kaart 4 Bereikbaarheid stadspark

1.4. Functies van het park voor de bezoekers

1.4.1. Speelgelegenheid

Het park kan in verschillende functies en gebruiksdoeleinden worden opgedeeld. Verschillende vormen van speelgelegenheid worden aangeboden in het park (*kaart 5*). Zo is bijvoorbeeld een basketbalveld ingericht waar verschillende spelactiviteiten kunnen gehouden worden (1). Verderop bevindt zich, omringd door een hekwerk, een speeltuin (2). Om gebruik te kunnen maken van deze voorziening moet toegang betaald worden. De ontvangen entreegelden worden gebruikt om

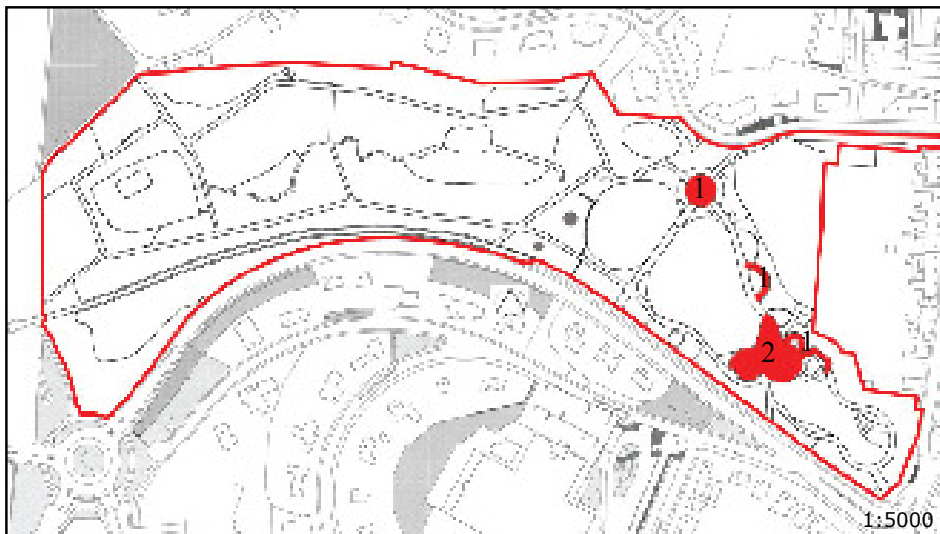

Kaart 5 Speelgelegenheid

het beheer te financieren. Het onderhouden gebeurt door vrijwilligers. Er is een ruim aanbod in speeltoestellen. Ook de grote grasvlakten (3) en bossages (4) kunnen als speelgelegenheid gezien worden. De kinderen kunnen zich hier goed uitleven.

1.4.2. Ontmoeten

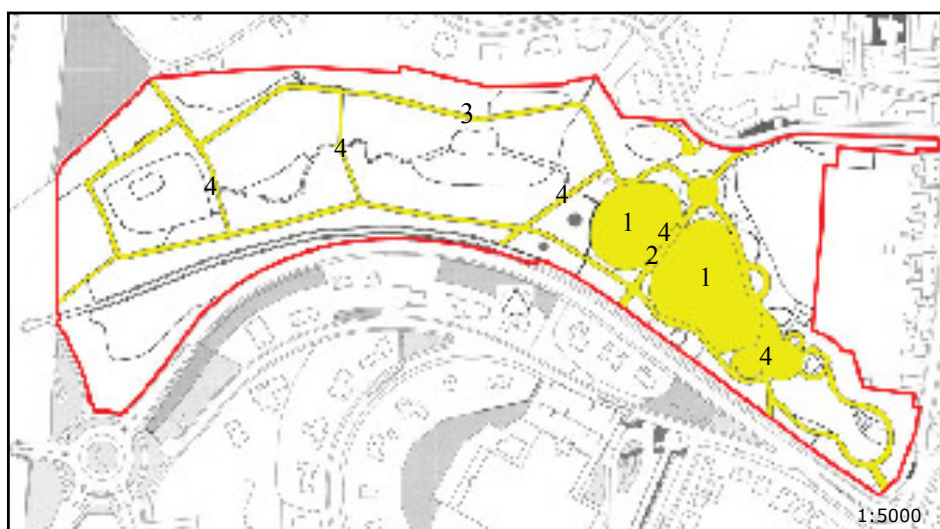
Wat ontmoeten betreft, staan er over het gehele park banken waarvan een groot deel in groep werd geplaatst (*kaart 6*). Dit is veelal van toepassing in het oostelijke gedeelte van het park. Hier staan de banken in een cirkel opgesteld (1), hetgeen interactie stimuleert. Een groot plein (2) in het oostelijke parkdeel biedt de gelegenheid outdoor events te organiseren, zoals het W.M.C. (Wereld Muziek Concours).

Kaart 6 Ontmoeten

1.4.3. Dierenweide en wandelen

In het oostelijke deel van het park liggen twee dierenweiden (1) waar wilde varkens en herten zijn gehuisvest. Via een tunnel (2), kunnen de dieren gebruik maken van de gehele oppervlakte en beter beleefd worden (*kaart 7*). De dieren in deze weide mogen niet gevoerd worden door het publiek. De circulatie doorloopt het gehele

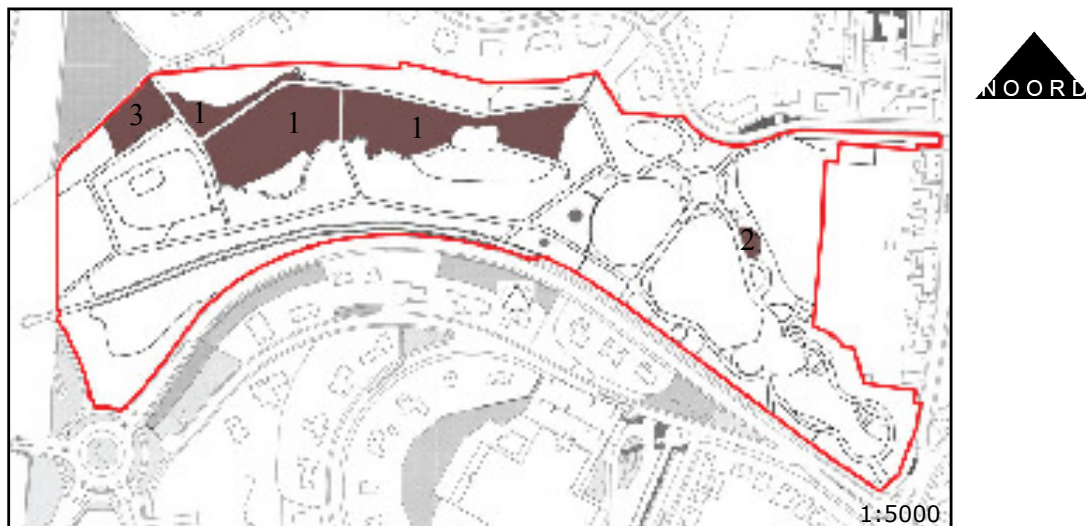

Kaart 7 Dierenweide en wandelen

park (3). Wanneer men van de route afwijkt, heeft men de mogelijkheid om het water dat door een gedeelte van het park stroomt, van dichtbij te ervaren.

1.4.4. Hondenuitlaatplaats

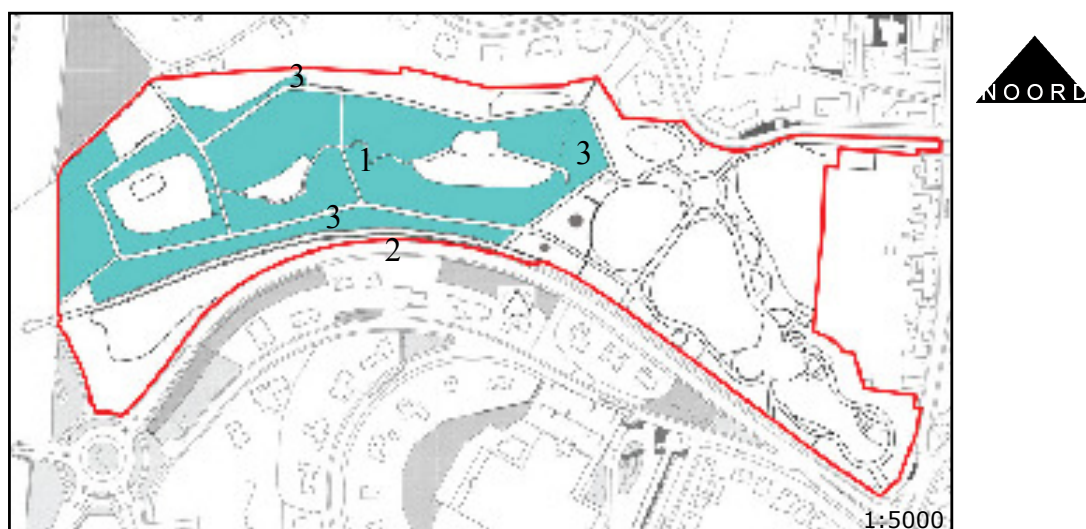
Het stadspark wordt volop gebruikt als hondenuitlaatplaats (*kaart 8*). In het westelijke gedeelte wordt veel met de hond vertoefd (1). Een hondentoilet zou hierbij een uitkomst kunnen bieden. Zo ook de verplichting de hond aan de leiband te houden. Het probleem wordt enigszins verminderd door de plaatsing van een ruimte, omsloten met een hekwerk. Hier ontbreekt enige aanduiding (3).

Kaart 8 Hondenuitlaatplaats

1.4.5. Rustpunten

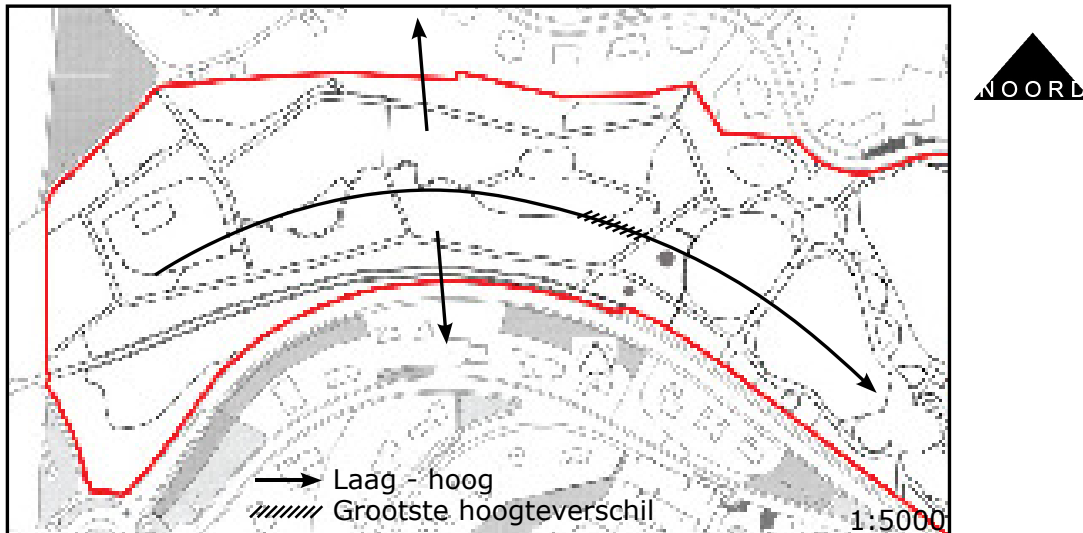
Wanneer men zich in het westelijke gedeelte van het park bevindt (1), ervaart men vrijwel niks van het drukke stadsleven (*kaart 9*). Het verkeer dat zich op de doorgaande weg (2) verplaatst, wordt vrijwel niet ervaren door de grote hoogteverschillen in het park. Het oostelijke parkdeel kent het tegenovergestelde, daar de doorgaande weg op gelijk niveau ligt. In het westelijke gedeelte van het park bevinden zich banken op een afgelegen plaats (3), weg van de hoofdcirculatie.

Kaart 9 Rust

1.4.6. Hoogtes in het park

In het park zijn grote hoogteverschillen (*kaart 10*). In het westelijke gedeelte van het park krijgt men het gevoel in een dal te staan. Het hoogteverschil zorgt voor een diepere ligging waardoor in dit parkdeel meer rust heerst dan elders in het park.

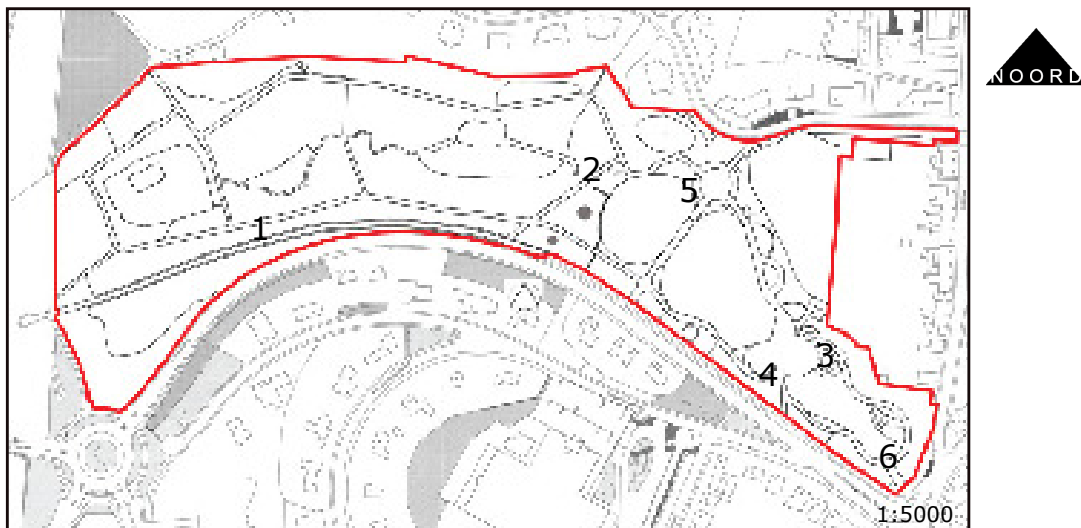
Kaart 10 Hoogteverschillen in het stadspark

1.4.7. Massa/ruimte

De massa is goed waar te nemen onder de vorm van het rijke bomenarsenaal, vrijwel allemaal loofbomen. Toegepast als solitair, in clumps of als bufferbeplanting. Aan de kant van de Koningsweg op een aantal plaatsen een goed zicht op de weg, al zijn er evenzeer plaatsen waar het doorzicht minimaal is. De bomenrand wordt in het gehele park consequent toegepast. Zo is het park vrijwel geheel omgeven door een groene muur van bomen, als begrenzing van de ruimte. Er zijn in totaal zes ruimtes in het park. Meer subruimtes zijn weer te geven.

1.5. Groen in het park

De nummers op kaart 11 geven aan waar de foto genomen is.

Kaart 11 Fotolocatie

1.

Ten zuiden van het park bevindt zich de ontsluitingsweg (Koningsweg). Door het hoogteverschil tussen het park en de aanpalende woonwijk wordt de weg vrijwel niet waargenomen; zowel door de draaiing van de weg als door de beplanting van bomen en struiken. In dit gedeelte van het park vindt extensief onderhoud plaats.

De oversteekbaarheid van de grote doorgaande weg die langs het park loopt, is niet optimaal. Beperkte geluidsoverlast in het park is mogelijk.

1.

2.

Op deze foto zijn de niveauverschillen in het park enigszins te zien. Dat er behoorlijke verschillen aanwezig zijn, heeft te maken met de ligging en geschiedenis.

Het westelijke parkdeel kent een eerder extensief onderhoud. De beplanting betreft hier veelal loofbomen, met een minderheid aan naaldbomen en grote heestergroepen.

2.

3.

Het oostelijke, meer functionele parkdeel heeft een aparte inrichting. Zo wordt door middel van sierheesters en plantengroepen een gedeeltelijke compartimentering bekomen, hetgeen een intimiteit en sfeer creëert.

Zoals de foto toont, worden onder andere rozenstruiken met strak geschoren buxus hagen met elkaar gecombineerd.

3.

4.

Een op vele plaatsen ondoordringbaar massief van bomen en heestergroepen zorgt voor een afscheiding tussen de drukke ontsluitingsweg en het park.

Op enkele plaatsen zijn doorkijken aanwezig, bijvoorbeeld door lagere heesters of opgekroonde bomen.

Op de plaats waar deze foto werd genomen, komt de Koningsweg op gelijk niveau met het park. Hetgeen de sterke niveauverschillen benadrukt.

4.

5.

Verschillende groepen sierheesters in het oostelijke parkdeel zorgen voor een gedeeltelijke afscherming van het zeer aanwezige hekwerk van de dierenweide in de achtergrond.

Ook de afsluiting van de kinderspeeltuin bestaat uit soortgelijk materiaal.

5.

6.

Deze foto is genomen bij de zuidoostelijke (hoofd-)ingang van het stadspark op de hoek van de Koningsweg en de Koestraat. Enkele opgekroonde solitaire bomen en ornamenten in het gezichtsveld vormen een groen toegangsplein.

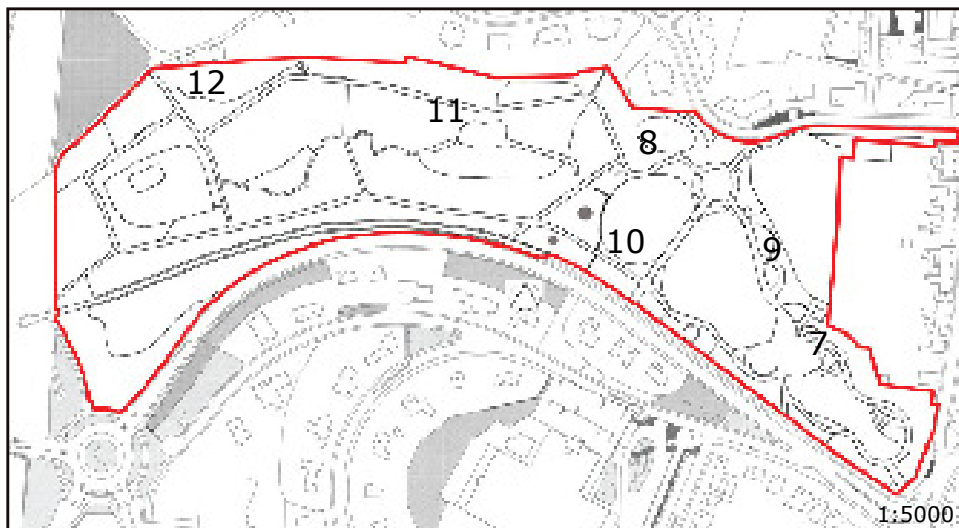
De plantvakken, braakliggend op de foto, zijn in de zomer gevuld met perkgoed. Bij het binnenwandelen van het park valt een groene oase op.

6.

1.6. Recreatie in het park

De nummers op kaart 12 geven aan waar de foto genomen is.

Kaart 12 Fotolocatie

7.

In het oostelijk deel van het park is een groot plein met zitgelegenheden ingeplant. Het plein wordt enigzins begrensd door een haag van hagenbeuk en een bomenrij bestaande uit bolcatalpa's. Dit plein, met aansluitend kleinere pleinen, zijn rond van vorm.

7.

8.

Op deze foto is een basketbalveld te zien. Aan de zuid- en westkant wordt een buffer gevormd door een bomenmassief. De noordkant zorgt eerder voor een openheid met uitzicht over de naastgelegen recent gerealiseerde residentiële woonwijk. Positief voor sociale controle, ware het niet dat de toestand van het speelveld in een dusdanig slechte toestand verkeert en geen gebruik aanmoedigt.

8.

9.

De speeltuin heeft een groot aanbod aan speeltoestellen en zorgt voor het nodige amusement voor kinderen. Na verloop van tijd is deze infrastructuur aan vernieuwing toe. Onaangenaam is het hekwerk rondom de speeltuin, gelegen op het hoogste punt van het park, ter beveiliging van de kinderen. De speeltuin biedt haast een panoramisch zicht over het park.

9.

10.

Deze foto geeft het pad over de dierenweide weer, geflankeerd door het in het oostelijke parkdeel dominant aanwezige hekwerk. Door niveauverschillen van enkele meter kunnen in deze zone, via een tunnel, de dieren de twee weidedelen optimaal bereiken.

10.

11.

In het westelijk gedeelte van het park zijn grote grasvlaktes te vinden. Deze grasvlakten sluiten aan met de beekloop en kennen verschillende functies zoals ligweide of speelveld. Gezien de samenstelling van de grondlagen zijn deze grasvlakten vaak zompig.

Een gebrek aan een degelijk afgebakende hondentoilet maakt een optimaal gebruik onmogelijk.

11.

12.

Een uitgebreide circulatie loopt doorheen het park en zorgt voor een optimale bereikbaarheid en circulatie voor de parkbezoeker.

Een belangrijke vorm van recreatie is het wandelen. Echter de padeninfrastructuur is, net zoals de voorziene rustpunten, afgeleefd en aan een dringende herwaardering toe.

12.

1.7. Beleving van het Stadspark

Waarnemingen zijn individueel en zeer divers. Het grote verschil in gevoel wordt bepaald door de leeftijd. Vandaar de indeling in leeftijdsgroepen:

- Kinderen
- Jeugd
- Volwassenen
- Bejaarden

Bij iedere leeftijdsgroep worden een aantal gevoelens, ideeën, gedachten omschreven.

1.7.1. Beleving van Kinderen

Vrijheid: wanneer de kinderen zich in het westelijke gedeelte van het park bevinden, krijgen ze een gevoel van vrijheid door de grote open grasvlakten. Deze lenen zich zeer goed tot het spelen van balspellen en dergelijke. De speeltuin, in het oostelijke parkdeel, heeft een groot aantal speeltoestellen. Ouders moeten wel even sponsoren om de speeltuin te kunnen betreden. De beperkte entreegelden dienen om de surveillantie en onderhoud te financieren.

Speels: de paden die op enkele plekken nogal steil zijn, zorgen voor een extra speelelement. Evenals de kleine sloot waar de kinderen waterplezier kunnen beleven. Voor een kind is de veiligheid en de geborgenheid zeer belangrijk.

Veiligheid: In grote delen van het park kunnen de kinderen hun gang gaan zonder rekening te houden met het drukke verkeer waarmee ze veelal worden geconfronteerd. Aandachtspunten blijven het pad voor licht-mechanisch verkeer en de water-elementen die met de grote open vijvers voor gevaarlijke situaties kunnen zorgen. Surveillantie is een must, al is dit in eerste instantie de verantwoordelijkheid van de ouders.

In de stad Kerkrade zijn vrijwel geen dierenweiden of kinderboederijen te vinden, wel de Gaia-zoo. De dierenweide wordt door de kinderen ervaren als leuk. Begrijpelijk maar minder leuk is het verbod op voederen van de dieren. Algemeen is de aanwezige dierenweide een toegevoegde waarde. De locatie met het in het oog springende hekwerk is een discussiepunt.

Het park kan voldoen aan de educatieve functie door de planten te ervaren in de verschillende jaargetijden en te voorzien van een degelijke naamaanduiding.

1.7.2. Beleving van jeugd

Vrijheid: het gevoel van vrijheid ontstaat voor de jeugd daar waar, in het westelijke gedeelte van het park, afgelegen plekken zijn die onder het beperkt aanwezige licht als hangplek fungeren. Onttrokken van het zicht, weg van de directe sociale controle.

Het park biedt weinig sensatie voor de jeugd. Het enige waarvan echt gebruik kan worden gemaakt, is het basketbalveld, al verkeert dit in een uitermate slechte staat. De basketringen ontbreken, de verharding is poreus en de waterafvoer werkt niet.

1.7.3. Beleving van volwassenen

Ontspanning: het park zorgt voor ontspanning daar de volwassenen even kunnen ontsnappen aan het drukke stads- en werkleven om te onthaasten; een ommetje maken in het park, rustig zitten op een bank, enzomeer. Het park is op wandelafstand van het centrum en optimaal gelegen voor een frequent bezoek en veelzijdig gebruik. Denk maar aan de Wereld Muziek Concours.

Gevoel van rust: Het park heeft enigzins verscholen rustpunten waar men vrijwel niks meer van het drukke stadsleven ervaart. Het geluid van het stromende water door de beek in de achtergrond bevordert dit gevoel van rust.

1.7.4. Beleving van bejaarden

Onveilig gevoel: in extensief onderhouden parkdelen treedt al gauw een gevoel van onveiligheid op, veroorzaakt door beplanting die kort aan beide kanten van het pad staan, hetgeen wordt ervaren als te gesloten. De steil aflopende paden die leiden naar het westelijke gedeelte van het park zijn gevaarlijk voor minder mobiele mensen. Ook de fiets- en voetgangerstunnel vormt hier een obstakel.

Open gevoel: in het oostelijke gedeelte van het park zijn steeds doorzichten richting de stad. Tevens wordt aan de rand van het park gebruik gemaakt van afwisselende hoogtes in de beplanting. De open grasvlaktes van oost naar west bieden een goed overzicht. Op enkele plaatsen staat een boom of bomengroep in de grasvlakte.

Sociaal gevoel: Voor bejaarden is het vaak belangrijk om andere mensen te ontmoeten, bevorderlijk voor de sociale controle en een afname van de alomtegenwoordige vereenzaming. Tevens komen ze vaak naar een park om iets te zien en te beleven.

Een park wordt door bejaarden vaak gezien als hun groene leefomgeving daar een appartement of bejaardentehuis meestal over geen of onvoldoende groenvoorziening beschikt.

2. Overzicht van de belangrijkste perioden uit de landschapsgeschiedenis

Aan het ontstaan van de tuin gaat een lange geschiedenis vooraf. Sinds de mens op de aarde is, beïnvloedt hij de fauna en flora.

Volgens de Bijbel schiep God hemel en aarde en alle dingen die daarop en daarboven waren.

..'De Heer God plantte een hof, gelegen in het Oosten, in Eden. Hij deed er allerlei geboomte uit de aardbodem opschieten, begeerlijk om te zien en goed om van te eten.' (Gen. 2:8-9^B)

..'Twee van de vier stromen, die door het Hof van Eden liepen, waren de Tigris en de Eufraat. Toen alles gereed was, plaatste de Heer de eerstgeschapen mens in het Hof van Eden om deze te bewerken en te bewaren' (Gen. 2:14^C).

Adam was niet alleen de eerste mens, maar bovendien de eerste tuinman.

In het verleden waren het de adel, de rijken, de geestelijkheid en andere gestelde lichamen die zich de luxe van een tuin konden permitteren, in te richten en te gebruiken, afhankelijk van een bepaalde tijdsperiode en de geldende maatstaven. Deze maatstaven werden onder meer beïnvloed door de economische gesteldheid, de stand van de wetenschap en techniek, de gedachtegang van de maatschappij.

Om wat als kunst kan worden beschouwd, een citaat van Prof. Bijhouwer^D: *'Stijl is niet een verzameling van schone vormen, die men al of niet kan toepassen, maar het is een wijze van ontwerpen, die een groot aantal kunstenaars gemeen heeft, doordat zij één zijn in levensmilieu, in wereldbeschouwing, in cultuur.'*

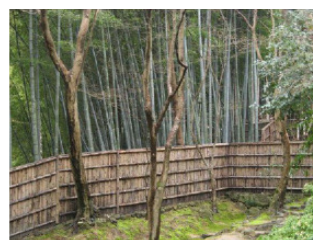
2.1. Oudste geschiedenis

2.1.1. Eerste sedentairen

Toen in de oudheid nomadenstammen hun zwerversbestaan opgaven en zich op vaste woonplaatsen gingen vestigen, werd een stuk bos in de omgeving van de vestigingsplaats gekapt om er een woning van te bouwen. Dit open gekomen terrein werd zeer oppervlakkig bewerkt. Enkele voedingsgewassen, afkomstig van in het wild verzamelde zaden (1), werden verbouwd. Om dit stukje ontgonnen grond te beschermen tegen wild, zette men er een dichte, stekelige beplanting omheen (2). Deze basisgedachte keert doorheen de latere tuinkunst steeds weer.

(1) De oermens als jager en bessenplukker

(2) Eerste vormen van terreinafbakening

^BBAVERBODE, *De Bijbel*, Gen. 2:8.9, s.l., 1995.

^C*Ibid*, Gen. 2.14.

^DTAVERNE, E., VISSER, I., *De geschiedenis van de stad in de Nederlanden van 1500 tot heden*, Nijmegen, Uitgeverij SUN, 1993, 398p.

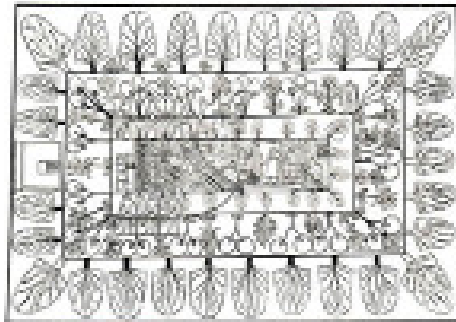
^UGOOGLE AFBEELDINGEN (Online research): beeld, <http://images.google.be/>.

2.2. Oudheid

Duizenden jaren vóór Christus bestonden er al tuinen, onder andere bij de Inca's, Azteken, Perzen, Egyptenaren en Chinezen.

2.2.1. Egypte

Al is men door opgravingen (3) en hiërogliefen tot verklaringen gekomen, wetenschappelijk is er zeer weinig bewaard gebleven. Water speelde in die tuinen een belangrijke rol. Met bevoeiingssystemen bracht men het water op plaatsen waar dat nodig was (4). Door dit bevoeiingssysteem konden er bomen groeien zonder dat deze zouden verdorren. Ook plantte men er fruitbomen. De bomen creëerden schaduwplaatsen waarin groenten en kruiden werden gekweekt. Dit zorgde ervoor dat het gebied kon uitgroeien tot een vruchtbare oase en het gevolg was dat er een welvarende plaats ontstond waar het goed toeven was. De tuinzone werd ommuurd en kende een evolutie van de nutstuin naar siertuin. Planten in cultuur waren onder andere dadel, vijg, druif, kruidachtige planten, papaver, pepermunt, wijnruit, anijs e.a.

(3) Grondplan van een Egyptische tuin

(4) Irrigatiekanalen zoals toegepast door de oudste beschavingen

2.2.2. Voor-Azië

Assyriërs, Babyloniërs en Perzen zijn, als cultuurvolkeren uit de oudheid, ons minder bekend. Zo blijft er over de hangende tuinen van Babylon (5/6) een grote leegte. Feit is dat ze deel uitmaakten van de koningsburcht en konden bestaan via een irrigatiesysteem. Deze oude beschavingen hadden een grote verering voor bomen. In Perzië kende men de bevoeide gebruikstuin, '*paradiso*' genoemd. In de subtropen speelt water een belangrijke rol, in de zomer dient het voor bevoeiing, in de winter

(5) Schets van de hangende tuinen van Babylon

(6) Cultuur van het terrasseren

of de periode van veel regenval werd het opgevangen om later te gebruiken. Beeltenissen op oude perzische tapijten getuigen van het belang van de irrigatie. Dit gebeurde via kanalen die door kweekbedden lopen. Langsheen het water werden fraai versierde paden aangelegd met mozaïek en tegelwerk. Deze grondgedachte komt in de latere tuinkunst terug.

2.2.3 Islamitische tuinen

De islamitische tuin (7) is een paradijs op aarde. De symmetrische aanleg weerspiegelt de volmaakte orde van de schepping. Weelderig groeiende struiken en bomen getuigen van een goddelijke overvloed. Schaduwrijke plekken en koele waterstromen symboliseren gods genade. Een verblijf in de tuin is de meest prettige manier om aan de beloftes van het paradijs herinnerd te worden. De vele paradijsbeschrijvingen in de koran maken veel duidelijk over de beleving van deze hemelse tuinen. Er is sprake van een poort, van rivieren en altijd rijpe vruchten.

De vorm die de islamitische tuin heeft aangenomen, is afkomstig van koningstuinen die de islamitische heersers in Perzië aantroffen. Dit tuinbeeld heeft de voorstelling van het paradijs in sterke mate bepaald. In beide waren een overvloedige bloemenpracht, vruchtbomen, koelte brengende fontein en paviljoenen waarin genoten werd van dit alles. In een groot deel van het islamitische rijk is het klimaat heet en droog. Om een tuin aan te leggen moet de natuur ter plekke bedwongen worden. Om in de tuinen toch waterpartijen aan te kunnen leggen en een overdadige beplanting mogelijk te maken, was een ingenieus bevoeiingssysteem nodig. De kruisvorm die de waterkanalen in islamitische tuinen hebben, is volkomen onnatuurlijk en illustreert het islamitische streven naar het zichtbaar maken van de verborgen kosmische orde. De vier kanalen verwijzen naar het paradijs, waar vier rivieren stromen, gevuld met water, wijn, melk en honing.

(7) Het waterelement met cascade als belangrijk element in de islamitische tuin

2.3. Pioniers in het westen

Vele jaren later vestigden pioniers zich onder andere in Europa en Amerika en op hun eigen stukje grond verbouwden ze na ontginning wat groenten en fruit. Zij waren genoodzaakt om hun terrein af te bakenen, anders zouden dieren de tuin al voor de oogst

geplunderd hebben. Men maakte een hekwerk van stevige palen die men in de grond sloeg. Om deze palen werden twijgen en takken geweven. Op deze manier ontstond een ondoordringbaar hekwerk, genoemd *'betuining'*. De woorden *'tuin'* en *'town'* zijn hiervan afgeleid.

2.4. Hellas, het oude Griekenland

Het is opmerkelijk dat over de griekse tuinen zo weinig is geweten. Als we verschillende boeken over kunstgeschiedenis naslaan over de griekse cultuur, vinden we veel over bouw- en beeldhouwkunst (8). Wel is geweten dat Grieken zich nauw verbonden voelden met de natuur; o.a. in *'De Odyssee'* van Homerus vinden we regelmatig natuurbeschrijvingen terug die vertellen hoe landschappen zijn en welke planten er groeien. Ook op muntstukken en fragmenten van vazen staan afbeeldingen van planten en bomen. De overblijfselen van een tuinbeschrijving zijn bij Homerus terug te vinden. Verschillende bomen en heesters werden gebruikt om de vruchten. Zo wordt reeds gesproken van appels, peren, granaatappels, zoete vijgen, olijven en druiven.

Vlas werd gekweekt om tot linnen te weven, tuinkruiden zoals ui, knoflook en peterselie waren bekend.

Algemeen kan gesteld worden dat de oude Griek als natuurmens zijn maatschappelijke en geestelijke houding niet leidde tot het bezitten van een tuin of het actief bezig zijn met tuinkunst. Een tempel werd aanzien als een kunstwerk, los van de omgeving, als bewijs van volmaakte schoonheid. Een bekende praktische methode om een gebouw te proportioneren is de zogenaamde gulden snede.

(8) Griekse cariatiden; pilaren in vorm van zowel vrouwelijke als mannelijke mensfiguren

2.5. Romeinse tijd

De Romeinen waren een nuchter, verstandig, praktisch volk, een volk van krijgs- en staatslieden, van wereldveroveraars en geniale organisatoren. Kunst was voor hen geen doel, wel een middel om Rome's grootheid te dienen en aan eigen hoogmoed te voldoen. Met edele zwier wisten zij zich de schoonheidselementen van de door

^o GOOGLE AFBEELDINGEN (Online research): beeld, <http://images.google.be/>.

^o POULLIER, C., Tuin- en bouwkunstgeschiedenis, Melle, Hogeschool Gent, 2005. (Cursus)

hen onderworpen volkeren, zoals de Etruriërs en Grieken te assimileren zodat het de schijn kreeg van een eigen prestatie. De belangrijkste eigen bijdrage van de Romeinen aan de architectuur was hun techniek; zij gebruikten beton als materiaal en bogen als constructiemethode. Daarmee waren veel gewaagdere overspanningen mogelijk. Van een klein boerenvolk werden zij wereldveroveraars, de rijke meesters die hun pracht en praal naar buiten droegen en er zich op beroemden. Wanneer een volk rijk is en het ene individu het andere wil overtreffen, dan kunnen architectuur en schone kunsten floreren. Men bouwde tempels en schouwburgen, theaters en badinrichtingen. Uit opgravingen en geschriften weten we meer over de Romeinse dan over de Griekse tuin.

Zo liet bijvoorbeeld Plinius de Jongere ons een uitvoerig beschrijven na hoe de villatuin er uitzag en wat er groeide (9). Bij opgravingen van Pompeii en Heracleum na de verwoesting in 79 na Chr., door de uitbarsting van de Vesuvius, werd veel in oorspronkelijke toestand aangetroffen. In het burgerhuis treffen we meestal een atrium of binnenplaats aan (10), waar naast een vijvertje ook potplanten en bloemen te vinden zijn.

Wandschilderingen laten zien hoe de tuinen geweest zijn. Echte betekenis kreeg de tuin pas in de Romeinse tijd. Het huis werd een statussymbool. In tijden van welvaart werden gigantische huizen gebouwd, omgeven met al even grote tuinen.

De klassieke stijl had de status en werd zeer geschikt geacht om de almacht van

(9) Schets van het binnenhof van een Romeinse villa

(10) Atrium aan de Villa Vetii in Pompei

koningen, dictators, democratische regeringen of God te onderstrepen. Vandaar de vele kerken, regeringsgebouwen en paleizen in klassieke stijl. Ook was de studie van de architectuur eeuwenlang grotendeels gebaseerd op één boek en een aantal bewerkingen ervan zijnde de *'Architectura'* van de Romeinse architect Vitruvius.

Aan de hand van details kan men vaak zien dat veel huizen en gebouwen in de Nederlanden nog in de klassieke traditie gebouwd zijn. Je leert beter kijken, niet alleen naar gebouwen in Rome of Parijs, maar ook in de eigen omgeving.

2.6. Middeleeuwen

In de begintijd van de Middeleeuwen was de tuin minder belangrijk. De mensen hadden het te druk met overleven en konden geen aandacht geven aan iets als een tuin. Door verwatering van het grote Romeinse Rijk en de daardoor ontstane volkver-

huizing, is omstreeks 400 heel Europa in rep en roer. Het is een zeer onrustige tijd met veel oorlogen. Dit is geen tijd waarin bouw- en tuinkunst tot bloei komen. Het maatschappelijke leven wordt gekenmerkt door het versterken van het woonhuis tot burchten en kastelen. Deze kastelen bestonden uit een omheining met kleine poort, brede beplante wallen en grachten (11).

In tegenstelling tot het rumoerige wereldlijke leven komt het geestelijke leven tot grote bloei. In deze periode worden vele nieuwe orden en congregaties gesticht (vb. Norbertijnen, Kartuizers e.a.).

In de loop van enkele honderden jaren herstelt de rust zich enigszins. Ridders en burchtheren keren terug uit verre landen, verrijkt met nieuwe kennis en ideeën. De welvaart keert weer, het kloosterleven komt tot ongekennde bloei. De liefde voor de plant keert terug. Men gebruikt bloemen voor versiering van de kerken op de vele kerkelijke feestdagen. In deze tijd komen roos, lelie en viooltje voor het eerst voor in de religieuze voorstellingen. Bovendien worden vele geneeskrachtige kruiden gekweekt en bestudeerd (*'Het Cruydeboeck'* van Rembert Dodoens, 16e eeuw). Ook de ontdekking van andere continenten lag aan de basis van nieuwe botanica.

De tuinen die in deze tijd ontstonden waren de kloostertuinen (Sankt Gallen) en kasteeltuinen.

De kloostertuin werd gebruikt om er geneeskrachtige kruiden, groenten en fruit te kweken. De monniken wisselden onderling stekken en zaden uit, met het gevolg dat binnen de kloostermuren vaak hele verzamelingen met bijzondere plantensoorten aanwezig waren. De planten werden gebruikt om ziektes te genezen en als studie-doelinden. Tevens werden de planten in strakke vakken geplant en voorzien van een naam.

De kasteeltuin, die in het begin van de Middeleeuwen nog een echte vesting was, had binnen de muren bloemperken en bomen. De zodenbank (12) trof men er ook aan. Deze zodenbank was gemaakt van op elkaar gestapelde graszoden die afgezet werden met een stenen of houten muurtje (hortus catalogi, hortus contemplationis, ...).

(11) Dubrovnik met imposante ommuringen werd gesticht in de 7e eeuw

(12) Tekening van de hortus contemplationis. Aanwezige elementen zijn, de ommuring, water, bomen en zodenbanken

Later, toen de kastelen hun functie als vesting verloren, werd buiten de kasteelmuren gekeken voor beschikbare tuinruimten. Op deze manier ontstonden de boomgaard en

bloemenweide. Tussen de verschillende tuingedeelten werden hagen geplant, waardoor er tuinkamers ontstonden. Iedere tuinkamer had een eigen functie. In de Late Middeleeuwen vierde men grote feesten in de kasteeltuinen, compleet met picknick en muziek.

Komt de burger in de stad tot grotere rijkdom (13), evenals de kasteelheer en de kloosterling, gaat hij een tuin bij de woning maken. De stadstuin is geboren. Vaak achter de woning gelegen en ommuurd, volgt dit type tuin hetzelfde stramien van de klooster-tuin; regelmatig ingedeeld met vaak een sierelement in het midden.

(13) Het Belfort van Aalst. Als blikvanger op de grote markt

2.7. Renaissance

Renaissance betekent letterlijk ‘wedergeboorte’. Al is het geen slaafse navolging van de oudheid. Het is meer het resultaat van een proces, een nieuwe kunstvorm, gegroeid uit de levensvoorwaarden en nieuwe levensopvattingen na de gemeenschappelijke kunst in de Middeleeuwen. Kunst en wetenschap gaan in de 15e en 16e eeuw met sprongen vooruit. Men denkt na over het mens zijn, het leven op aarde, de rol van God en die van de natuur. Ook zijn er in deze eeuwen de grote ontdekkingsreizen. De mens hecht veel belang aan het aardse leven: comfortabel leven, goed gekleed gaan en fraaie interieurs. Noord-Europa kent de gotiek, Italië kent florerende handelssteden als Florence en Venetië. Typerend voor de tuincultuur in deze periode zijn het gebruik van zowel hoog als laag strak geschoren hagen, alle paden zijn gelijkwaardig aan elkaar, er is geen hoofdas, geen direct verband met het gebouw en ornamenten worden geplaatst in het centrum van de perken. Voorbeelden van renaissancetuinen in Nederland zijn Het Prinsenhof in Groningen, Landgoed Honselaarsdijk en Huis ten Bosch.

In Italië waar de handel in deze periode grote rijkdom bracht, nam de tuin een belangrijke plaats in. Er werden grote architectonische villa's en paleizen gebouwd en ook aan de tuinen eromheen werd veel aandacht geschonken. Vele families, zoals de Dei Medici's en de Borgia's bouwden kleine en grote paleizen, waarbij men elkaar trachtte te overtroeven in schoonheid en rijkdom (14/15). Dit vormde een aantrekkingspool voor kunstenaars en geleerden. Het mecenaat kwam tot stand.

De tuin is een stramien van vierkanten en omvatte de siertuin, moestuin, boomgaard en wijngaard met centraal een beeldengroep of waterpartij.

De invloed van de italiaanse renaissance in de tuinkunst verspreidde zich langzamerhand over geheel Europa. In het al even welvarende Frankrijk zag men dit en werd

(15) La Rotonda van Palladio

(14) Villa d'Este van de Italiaanse *familia Dei Medici*

een eigen stijl ontwikkeld. Een stijl aangepast op het landschap en klimaat. Mede door de architect Le Notre (Versailles) ontstonden zo de baroktuinen. Evenals in Frankrijk werden in Duitsland de eerste renaissancetuinen ontworpen door Italianen. Voorbeeld hiervan is het park Hellbrunn. Daar Engeland door burgeroorlog geteisterd werd, drong de ontwikkeling van de tuin pas later door.

2.8. Barok

Het woord barok is afkomstig van het portugees woord '*barocco*' wat onregelmatig gevormde parel betekent. Barok is verspreid over geheel Europa en wordt ook de stijl van de absolute heersers genoemd. Het is plechtig en triomfantelijk. Vorsten vergrootten hun macht. Dit absolutisme beperkte zich niet alleen tot staatszaken; ook op godsdienstig vlak en kunstgebied. Met grote pracht en praal uitten zij hun macht en waardigheid. Zij traden op als beschermers van kunstenaars, met het gevolg dat kunst bloeide als nooit tevoren.

Beoogd effect: imponeren van onderdanen en gelovigen. Absolute vorsten bouwden paleizen, de katholieke kerken. In deze periode beïnvloedden de Fransen het culturele leven (onder het regime van Lodewijk XIV is door André Le Nôtre de tuin van Versailles aangelegd). De adel en burgerij lieten residenties en buitenverblijven bouwen naar voorbeeld van de Fransen.

In Nederland heeft de renaissancetuin sterk onder invloed gestaan van Hans Vredeman de Vries (16). In Italië was de invloed van de barok niet kenmerkend. In Duitsland zijn bekende barokparken aangelegd (Schönbrunn). In de Nederlanden kende de Barok niet de hoogtepunten zoals in Frankrijk.

De katholieke kerk kreeg in deze periode de reformatie en de beeldenstorm over zich heen. Na het midden van de 16e eeuw begint geleidelijk de bloei weer. In de 17e maar ook in de 18e eeuw lieten kerk en vorsten hun absolute macht gelden (17).

(16) Renaissance-tuin van Vredeman de Vries

(17) Het 17e eeuwse Vaux Le Vicomte

In de wetenschap en schilderkunst groeide men naar een abstracte denkwijze, wat in alle kunsten naar voren kwam. Het werken met het *clair obscure* en het vervagen van tinten gaf een vernieuwing in de kunst. Hier geldt als mooi voorbeeld 'De Nachtwacht' van Rembrandt van Rhyn.

In de muziek ontwikkelen zich de sonate en de symfonie en ontstaat het meerstemmige stuk. De indeling bestaat uit een inleiding, het feitelijke stuk en een afsluiting. Kenmerkend voor de barok. In de architectuur zien we eveneens een inleidende ruimte, de eigenlijke hoofdruimte (18) en een afsluiting. Het materiaalgebruik is rijkelijk met marmer en goud. Zoals de indeling van het gebouw is, is ook die van de tuin.

(18) Luchtfoto van Vaux le Vicomte met duidelijk de aswerking volgens de principes van de barok

Typerend voor de tuincultuur in deze periode zijn: het centrale hoofdgebouw, een inrichting van de centrale hoofdas en kruisende hulpasssen, tweezijdige symmetrie, de vakken worden ingericht met ornamenten bij de kruispunten en verhouden zich 3:5, tuinkamers, al of niet met lage strak geschoren buxushaagjes afgebakend, rozenbogen, bloemperken, ornamenten en fontein.

De Barok wordt in 3 perioden verdeeld. De Vroeg Barok, de Hoog Barok en de Rococo.

2.8.1. De Vroeg Barok

De Vroeg Barok wordt ook de Groene Barok genoemd omdat er in de tuinen geen of weinig gekleurde beplantingen werden gebruikt. Restanten van Vroeg Barok zijn nog te vinden op Menkemaborg en Hofwijck.

2.8.2. De Hoog Barok

In de Hoog Barok worden meer bloeiende planten gebruikt. Ook sierlijke buxusfiguren

° GOOGLE AFBEELDINGEN (Online research): beeld, <http://images.google.be/>.

° VISSCHER, H.A., Het Nederlandse landschap, Utrecht / Antwerpen, Het Spectrum. 1974 (2e Dr.).

° OLDENBURGER, C., et.al., Gids voor de Nederlandse tuin- en landschapsarchitectuur, Uitgeverij De Hef, Rotterdam, 1995.

doen hun intrede. Hoog Barok is nog te zien op Het Loo, Queekhoven en Hartekamp.

2.8.3. De Rococo

De Rococo is de uitbundigste barokstijl. De hiërarchie tussen de assen verdwijnt en versieringen worden meer toegepast. De Rococo is te bewonderen op Heemstede, Middachten en Sans Souci (19).

(19) Sanssouci, Berlijn - Duitsland als voorbeeld van de Rococo

2.9. Romantiek

Romantiek is een aanduiding van een cultuurbeweging. Aan het eind van de 18e en 19e eeuw trekt de mens zich los uit de ban van het absolute koningschap, wat zich uit in de *Franse Revolutie*. Ook in de tuin manifesteert deze actie zich. Tijdens de Barok werd met een zeer beperkt plantenassortiment gewerkt. In 1750 schrijft Linnaeus zijn '*Species Plantarum*'. De plant vormt een belangrijk element.

Via China en Japan kwam het Westen in contact met een vergevorderde landschapsstijl die bol staat van de symboliek. Er is veel belangstelling voor andere culturen en wereldreizigers nemen nieuwe planten mee van hun verre reizen. Oosterse elementen, decoratieve planten in pot, gekleurde borders en mozaïekfiguren doen hun intrede. In de 18e eeuw wordt alles nog meer overdreven dan in de Barok. De belangstelling voor de natuur neemt in deze periode toe. Door de opkomst van de sterrenkunde in de 17e-18e eeuw, krijgt de mens een idee van de ontzaglijke afmetingen van het heelal tegenover de zeer kleine aarde en de plaats van de mens in de natuur.

De romantiek heeft slechts kort geduurd. Toch zijn er tot op heden veel uitingen blijven bestaan, zoals rustieke tuinmeubelen, bruggetjes, gaanderijen (20) en vogelhuisjes. In het begin van de 18de eeuw deed het romantische element zijn intrede in de Engelse tuinkunst met de landschapsstijl. Rond landhuizen in Engeland worden tuinen aangelegd, geïnspireerd op de natuur. De vorm van waterpartijen is ontleend aan de vorm van de brede rivierarm met een langgerekt eilandje in de binnenbocht, omzoomd door bossages. Uitgestrekte hol liggende gazons en boomgroepen zorgen voor een overgang tussen de tuin en het omliggende landschap. De

(20) Romantische bouwstijl let op de combinatie van de treurvorm en de zuilengaanderij

landschapstijl verspreidde zich later in de 18de eeuw buiten Engeland. Typierend voor de tuincultuur in deze periode zijn de losse groei, de natuurlijk aandoende tuin, ellipsvormige ruimten, lange doorzichten, holle en bolle gazons, het gebouw als onderdeel ingepast in het geheel.

De mens leerde door technische vooruitgang (industriële revoluties) de natuur te beheersen op grotere schaal.

2.10. Cottage tuin

Architecten ontwikkelen een nieuwe bouwstijl, los van het verleden, die voldoet aan de noden en mogelijkheden van de tijd. De tuinarchitecten werden hier geïnspireerd door het boeren erf (21) waar duidelijk ruimten met een eigen bestemming aanwezig zijn (moestuin, siertuin, boomgaard,...). Voorbeelden zijn de altijd groene tuinkamer aan de bibliotheek, de bloementuin bij de woonkamer, de rozentuin bij de eetkamer, de moestuin bij de keuken. Bekende mensen uit deze tijd zijn Gertrude Jekyll en Karl Foerster.

2.11. Ontwikkelingen in de recente geschiedenis

2.11.1. Neoklassiek (1750-1900)

Als meest succesvolle van de Neostijlen dient Neoclassicisme om nieuwe idealen uit te drukken. Zo bouwen de jonge Verenigde Staten klassiek, maar ook keizer Napoleon in Frankrijk. De ontdekking van Pompei en opgravingen in Griekenland bieden een wetenschappelijke basis voor voorname overheidsgebouwen in klassieke stijl.

(21) Voorbeeld van een cottagetuin

2.11.2. Neobarok

De belangstelling voor klassieke stijlen neemt toe. De rijken uit deze periode willen hun residentie of buitenverblijf een voornaam aanzien geven. De tuinen worden in deze periode weer aangelegd volgens de principes van de baroktijd. Voorbeelden zijn Twickel, Weldam en kasteel De Haar (22) te Haarzuilens.

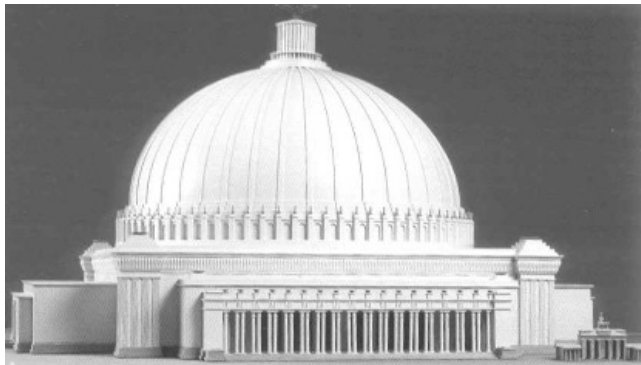

(22) Kasteel *De Haar* in Neobarok

2.12. Twintigste eeuw

2.12.1. Totalitair (1920-1940)

Hitler (Duitsland), Mussolini (Italië) en Stalin (Rusland) imponeren de onderdanen van hun fascistische/communistische regimes met een wat grove variant van klassieke architectuur (23).

(23) Voorbeeld van de totalitaire bouwstijl; de koepel zou een hoogte hebben van ongeveer 250 meter, ontwerp door hofarchitect Speer. Merk in de voorgrond de Brandenburger poort op

Het begin van deze eeuw staat bekend om de (volks-)parkaanleg (vb.: het Philips de Jong park) en de tuinstadaanleg. Naarmate de welvaart toeneemt wordt de privé tuin gemeengoed. Rond 1950 wordt de tuincultuur beïnvloed door het Nieuwe Bouwen ook wel *Nieuwe Zakelijkheid* genoemd. Als reactie hierop komen de natuurlijke tuinen.

Typerend voor de tuincultuur in deze periode zijn de border, grindtegel, spoorbiels, strakke gazons met staptegels, geschoren vlakken, gebruik van betonmaterialen.

^o GOOGLE AFBEELDINGEN (Online research): beeld, <http://images.google.be/>.

^o DE VIS, H., Kunst en culturele vorming, Melle, Hogeschool Gent, 2006. (Cursus)

2.12.2. Postmodernisme (Vanaf ca.1980)

In het tijdperk van de strakke wolkenkrabber brengen architecten weer speelse en creatieve elementen terug in hun gebouwen, soms geïnspireerd op klassieke bouwwerken (24).

(24) Frank Lloyd Wright - Taliesin West.
Bouwen in het landschap (modernisme)

2.12.3. Huidige periode en toekomst

Tuinen zijn nu gemeengoed geworden. De economische gesteldheid is 'goed', de wetenschap en techniek is bijzonder hoog ontwikkeld en er heerst een relatieve rust. Al deze ingrediënten hebben ook zijn weerslag op de huidige tuincultuur (25). Niet alleen kasteeltuinen, kloostertuinen en buitenverblijven worden tegenwoordig aangelegd of gerenoveerd, ook de tuinen van burgers worden vaak op een zeer inspirerende wijze ontworpen. Wat de toekomst op het gebied van de tuincultuur ons brengen zal, kan niemand voorspellen. Het zal niet lang duren eer in een tuin diverse technologische snufjes gebruikt gaan worden zoals projecties, internet en andere media.

De tuin van de toekomst zal evolueren van een statisch gegeven naar een meer dynamisch geheel en zal meer zijn dan een verzameling planten en voorwerpen die op een beredeneerde wijze zijn gerangschikt. Schermen worden geplaatst waar stilstaande of bewegende beelden afgespeeld kunnen worden.

(25) De Dubai-torens als staaltje van moderne architectuur

Beelden die met behulp van de computer naar behoefte kunnen worden gewijzigd. Zo kan via internet een live verbinding worden gemaakt met bijvoorbeeld een webcam op Curaçao. Met bijhorende geluidsopname waan je je in een totaal andere wereld. Over een eeuw zullen we beter in staat zijn om ook de huidige periode in een hokje te plaatsen en te benoemen.

Onder het mom '*space the final frontier*' zullen ontwikkelingen uit het verleden betekenisvol zijn voor de toekomst. Wanneer men ooit tot het koloniseren van omliggende planeten komt (26), zoals de mens doorheen de geschiedenis de aarde steeds heeft gekolonialiseerd, zal een oplossing moeten worden gezocht om de mens te voorzien van water en lucht, om te beschermen tegen kosmisch geweld en zomeer.

(26) Toekomstbeeld van een maanlandschap

° GOOGLE AFBEELDINGEN (Online research): beeld, <http://images.google.be/>.
° BUSSUM, Stichting Landscape Architecture Europe, s.l., S.d.
° KOSMOS AMSTERDAM ANTWERPEN, Tuinen : tuin, park, landschap. Deel 1, Ontwerpen, 1970 (8e dr.).
° THOTH, Fieldwork : Landschapsarchitectuur In Europa, 2006, 288p.
° DE VIS, H., Monumenten en Landschapszorg, Melle, Hogeschool Gent, 2006. (Cursus)

3. Verklaring van de behoeftehiërarchie van Maslow

3.1. Biografie van Abraham Maslow^E

(1) Abraham Maslow

Abraham Maslow (1) werd geboren op 1 april 1908 in Brooklyn, New York. Hij was de eerste van zeven kinderen. Zijn ouders waren minder opgeleide joodse immigranten uit Rusland en hoopten het beste voor hun kinderen in de nieuwe wereld en stimuleerden hem hard tot academisch succes. Hij kende een zeer eenzame jeugd en zocht zijn toevlucht in literatuur.

Om zijn ouders tevreden te stellen, studeerde hij eerst rechten aan de City College of New York (CCNY).

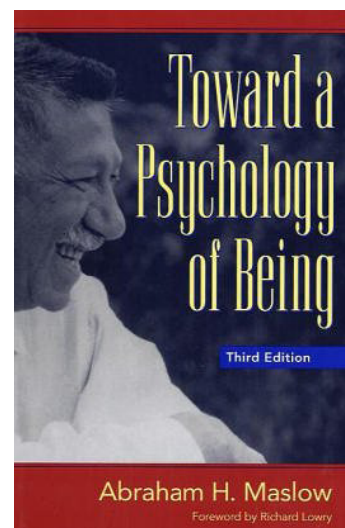
Tegen de wensen van zijn ouders in trouwde hij met Bertha Goodman, zijn eerste achternicht. Samen kregen ze twee dochters. Abraham Maslow en Bertha verhuisden naar Wisconsin zodat hij aan de universiteit kon studeren. Hier raakte hij gefascineerd door de psychologie, waardoor zijn schoolwerk sterk begon te verbeteren. Hij werkte met Harry Harlow, beroemd om zijn experimenten met baby rhesusapen en hechtingsgedrag.

Abraham Maslow ontving van de universiteit van Wisconsin zijn BA in 1930, zijn MA in 1931 en zijn PhD in 1934, allen in de psychologie. Een jaar na zijn afstuderen verhuisde hij terug naar New York om te werken met E.L. Thorndike aan de Columbia Universiteit, waar Maslow geïnteresseerd raakte in onderzoek naar menselijke sexualiteit.

Hij begon voltijds te onderwijzen aan de Universiteit van Brooklyn. Tijdens deze periode van zijn leven, kwam hij in contact met de vele Europese intellectuelen, zoals Adler, Fromm, Horney, evenals verscheidene 'Gestalt psychologen' en 'Freudiaanse psychologen', die naar de V.S. en naar in het bijzonder Brooklyn immigreerden.

In 1951, was Abraham Maslow voor 10 jaar voorzitter van de psychologieafdeling in Brandeis, waar hij Kurt Goldstein ontmoette. Goldstein liet hem kennis maken met het idee van zelfrealisatie en Maslow begon met zijn eigen theoretisch werk. Het was ook hier dat hij met een kruistocht voor een humanistische psychologie begon, die uiteindelijk belangrijker was voor hem dan zijn eigen theoretiseren. Maslow bracht de laatste jaren van zijn leven in semi-pensionering in Californië door. Op 8 juni 1970, stierf hij aan een hartaanval na jaren van slechte gezondheid.

Het Hiërarchie van Behoeftenmodel van Maslow, ook wel de motivatietheorie, werd ontwikkeld tussen 1943-1954, en werd voor het eerst breed gepubliceerd in '*Motivation and Personality*' in 1954. Op dat ogenblik bestond het Hiërarchie van Behoeften model uit vijf behoeften. Met de publicatie van '*Toward a Psychology of Being*' (2) in 1968, voegde Maslow meer lagen toe. In deze paper beperk ik mij tot de vijf hoofdlagen van de piramide.

(2) Maslow's bestseller

^EMASLOW, A., *Toward a psychology of being*, 1968.

^oGOOGLE AFBEELDINGEN (Online research): beeld, <http://images.google.be/>.

Maslow was een van de meer bekende psychologen en grondlegger van de Humanistische psychologie. Hij ging, in tegenstelling tot zijn collega's, uit van de gezond denkende mens en niet van de geesteszieke mens, zoals Freud.

Mensen worden gedreven door innerlijke behoeften. Ondanks de grote verschillen tussen culturen zijn menselijke behoeftes vrij gelijkaardig.

Een van de kernpunten van Maslows theorie was de door onderzoek aangetoonde behoefteniveaus van de mens. Een behoefte kan men zien als het verlangen naar iets. Het willen eten is een behoefte om de honger te stillen. De hongerbehoefte is er dus omdat men honger heeft. Een behoefte kun je niet sturen. Een behoefte op een bepaald niveau moet eerst voor het grootste deel bevredigd worden voordat men bevrediging kan krijgen van een hogere behoefte. Een behoefte overslaan is over het algemeen niet mogelijk. Het bevredigen van de behoefte kan men overslaan, maar de behoefte zal blijven bestaan. Als men honger heeft kan men zichzelf opleggen niet te eten, maar de behoefte naar eten zal blijven bestaan. Hoe groter een behoefte is, des te nadrukkelijker is hij aanwezig en des te meer zal men moeten doen om hem te onderdrukken. Zodra een behoefte bevredigd is, ontstaat de volgende behoefte. Veel behoeftes zijn overigens onbewust.

3.2. De behoeftenhiërarchie van Abraham Maslow^F

De behoeften op een rij

3.2.1. Primaire fysiologische behoeften

Het niveau van de primaire biologische behoeften; de behoefte aan bestaanszekerheid. Mensen hebben allereerst behoefte aan eten, drinken, zuurstof, water, voedsel, slaap, sex, kleding, onderdak, enz. Dit fysiologische niveau is primair, wat betekent dat het overlevingsbehoeften zijn. Als hieraan niet in voldoende mate wordt voldaan, kunnen wij ziekte, irritatie, pijn, ongemak, enz. voelen en wordt de ontwikkeling van de hogere niveau's belemmerd. Maar zodra de fysiologische tekortkomingen opgelost zijn (homeostase wordt bereikt), komen de volgende en hogere behoeftes naar voren. En zodra de volgende behoefte bevredigd is, komt de daarop volgende. Dit bedoelt Maslow met hiërarchisch gerangschikte behoeftes. Door een behoefte op een bepaald niveau te bevredigen, stijgt men in feite qua ontwikkeling. Er is dan wel

^FMASLOW, A., *Motivatie en persoonlijkheid*, Lemniscaat, Rotterdam, 1976.

weer een andere behoefte die opkomt, maar het gaat om een hogere, dus het is geen eindeloos proces op hetzelfde niveau, maar een opbouwend proces. Zodra een behoefte bevredigd is, verdwijnt deze behoefte. Simpel gezegd, als men voldoende gegeten heeft, heeft men geen behoefte meer aan eten.

Het systeem van de hiërarchische behoeftes is niet alleen een leuke theorie, maar dit is tevens de verklaring van meeste gedragingen van de mens.

Een dier dat hongerig is, is zeer agressief en zal bijna alles doen om aan eten te komen. Daarnaast verdringt het alle andere hogere behoeften en is de aandacht bijna volledig op voedsel gericht. In zulke situaties eet een mens zelfs tulpenbollen. Er is op dat moment bijvoorbeeld totaal geen belangstelling meer voor mooie muziek. Eerst eten en dan pas het andere. Het hoogste doel in het leven is dan ook het bevredigen van deze behoefte. Men denkt op dit moment dat als men onbeperkt te eten heeft, men de gelukkigste persoon ter wereld zal zijn. De rest lijkt voor hem op dat moment onbelangrijk.

3.2.2. Behoeften aan veiligheid

Zodra de fysiologische behoeften bevredigd zijn, komt de behoefte aan veiligheid naar voren. Hieronder vallen bijvoorbeeld bescherming, zekerheid en stabiliteit. Komt men in onbekende situaties of veranderen er bepaalde dingen, dan kan innerlijke onrust ontstaan. Doordat volwassenen geleerd hebben om bepaalde zaken te verbergen, is deze behoefte duidelijker bij kinderen. Ze laten bijna direct merken dat ze zich niet veilig voelen. Dit kan zich uiten door middel van huilen, naar moeder rennen of bijvoorbeeld angstig kijken. Kinderen kunnen over het algemeen moeilijk omgaan met grote veranderingen. Dan kunnen ze onrustig of bang worden.

Wanneer aan de fysiologische behoeften is voldaan, is het fundamenteel dat eerst de behoefte aan veiligheid een invulling krijgt. Een baby heeft niet alleen melk nodig, maar ook koestering, warmte, liefde, een vast ritme, regelmaat, orde, stabiliteit, rust. Door onverwachte, onvoorspelbare gebeurtenissen, of door inconsequent gedrag raken kinderen in de war, worden ze angstig. Als aan de fysiologische en veiligheidsbehoeften is voldaan ontstaat vertrouwen.

Dit kan men eveneens aantreffen bij personen met een dwangneurose. Alles moet geordend en tot in de details geregeld zijn. Spullen moet precies op hun plaats liggen en er mag niks ontbreken. Gaat hier iets fout, dan breekt er paniek uit (autisme). Naast het hongergevoel is dit iets wat door de meeste mensen niet begrepen wordt, want echte honger en dit dwangneurotisch gedrag kent men niet.

3.2.3. De behoeften van liefde en van ergens bij horen

Als de veiligheidsbehoefte er niet meer is, omdat deze gewaarborgd is, ontstaat de behoefte aan genegenheid. Hieronder wordt verstaan prettige sociale contacten. Iemand die de voorgaande behoeftes bevredigd heeft, zal nu op zoek gaan naar genegenheid, liefde en vriendschap als compensatie voor een eenzaamheidsgevoel.

Tot die tijd waren zijn gedachten en aandacht bij de voorgaande behoeftes. Dit is voor een deel ook de oorzaak van het ontstaan van jeugdbendes en opstandige groepen.

Men sluit zich bij zo'n groep aan om ergens bij te horen en gaat zich af zetten tegen alles wat de groepsband kan verstoren. Het is een soort alternatief familiegevoel. Mensen hebben een wens om tot groepen te behoren: clubs, werkgroepen, godsdien-

stige groeperingen, familie, bendes, enz. Wij willen ons niet-seksueel geliefd voelen door anderen en door anderen worden geaccepteerd.

Kunstenmakers waarderen applaus. Wij hebben behoefte aan anderen die ons nodig hebben. Behoefte aan liefde, en de behoefte ergens bij te horen. Onder liefde kan daarbij worden verstaan: *'erg goed begrepen en geheel aanvaard worden'*. Liefde impliceert een gezonde, tedere betrekking tussen mensen die wederzijds vertrouwen inhoudt.

In de juiste relatie is er geen vrees, verdedigingsmiddelen zijn weggevallen. Liefde wordt vaak aangetast als je bang bent dat je zwakheden en gebreken ontdekt zullen worden, en er misbruik van zal gemaakt worden. Het kind en de mens in het algemeen hebben de behoefte aan een band met de mensen om hem heen. De behoefte aan een plaats in een groep van leeftijdgenoten ontstaat. Clubs bieden bijvoorbeeld een min of meer veilige oefenplaats voor het ontwikkelen van sociaal gedrag in een gemeenschap. Met de behoefte aan liefde wordt zowel de behoefte aan het ontvangen van liefde als de behoefte aan het geven van liefde bedoeld.

3.2.4. Behoeften aan zelfrespect

De behoefte aan erkenning en waardering. We hebben twee soorten behoeften op dit niveau:

- de behoefte aan waardering door anderen; d.w.z.: respect, aanvaarding, erkenning als persoon, erkenning op grond van kwaliteiten, verwerven van een bepaalde status, een 'eigen plaats' in de groep op grond van je *'jou-zijn'*, op grond van wie je bent.
- de behoefte aan zelfwaardering; het verlangen naar zelfvertrouwen vanwege waardering voor jezelf, je succes, zelfwaardering voor wie je bent; dit houdt ook in: verlangen naar vrijheid, onafhankelijkheid, verlangen een eigen individu te zijn, en zelfwaardering voor wat je in dit opzicht al hebt bereikt;

Bevrediging van deze behoeftes kan men krijgen door prestaties en een bepaalde levenshouding. Veel streefgedrag om te winnen is een streven naar de beste willen zijn om erkenning en aanbidding te verkrijgen. Applaus en adoratie ziet men vaak als een aanduiding van erkenning en bewondering.

Status en prestige valt ook onder deze noemer. Het willen domineren is ook een teken van streven naar erkenning. Door op te scheppen en te domineren krijgt men een soort versterkt gevoel van eigenwaarde. Als dit noodzakelijk blijkt te zijn voor een persoon, wijst dit op een gebrek aan zelfrespect en zal hij pogen dit te herstellen door er wat aan te doen. Dat het kunstmatig is en tijdelijk, mag duidelijk zijn. Daarnaast loopt men het risico dat de handelingen mislukken. Men kan er bijvoorbeeld niet van onder de indruk zijn, of men kan verliezen. Hierdoor zal het gevoel van eigenwaarde dus dalen. Het resultaat zal dan zijn dat men het accepteert, of dat men de gedragingen opnieuw zal stellen om de eigenwaarde weer op te krikken.

Het vervelende van de situatie is dat de betrokkene dit alles vaak niet in de gaten heeft. Men heeft vaak enkel de drang om zichzelf op te waarderen, maar niet het besef dat men dit doet om de eigenwaarde te verhogen.

Er moet wel een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen presteren voor de aandacht en presteren ter eigen voldoening. Het lijkt vaak hetzelfde, maar de achterliggende motivatie (intern versus extern) is toch geheel verschillend.

3.2.5. De behoefte tot zelfrealisatie

De behoefte aan zelfverwezenlijking is het verlangen om meer en meer te worden wie je in aanleg al bent. Dit is de wens om meer en meer te worden wat men is, om alles te worden wat men kan worden. De mensen die alles hebben kunnen hun potentieel maximaliseren. Zij kunnen naar kennis, esthetische ervaringen, zelfvervulling, vrede, eenheid met God, enz. streven.

Onze potentiële mogelijkheden zijn groot. Als aan de vorige niveaus is voldaan zullen we pas echt toekomen aan de volledige ontplooiing van ons zelf. Er zijn dan geen angsten meer die ons belemmeren. We voelen ons niet meer beknot door onze strijd om een plaats in de groep. We voelen ons vrij van angst en vrij van het waarde-oordeel van anderen. Op basis van het bereikte zelfvertrouwen komen we, als vrije mens, ertoe om te realiseren wat in ons zit, zonder belemmeringen van binnen of van buitenaf. Het is het niveau van de vrije zelfontplooiing, *'Le plus est en vous'*.

Dit is de laatste en de hoogste behoefte. Met hoogste wordt bedoeld de hoogst mogelijke behoefte waaraan een mens behoefte kan hebben. Deze behoefte ontstaat pas als aan alle andere (lagere) behoeftes voldaan is. Iemand die zich op dit niveau bevindt, wordt beschouwd als een gezond denkend en evenwichtig persoon.

Zelf-actualisering is het streven naar de ontwikkeling van het Zelf. Het is een streven naar het mooiere, snellere, betere, of het volledig opgaan in een bepaalde prettige bezigheid. Het volledig opgaan in iets en zich daarbij zeer prettig voelen, noemt Maslow een topervaring. Seks valt hier bijvoorbeeld onder. Maar het streven is alleen ter voldoening van de persoon zelf en niet speciaal voor anderen. Aangezien de aard van mensen verschilt, kan deze behoefte op verschillende manieren ingevuld worden. Een musicus heeft een totaal andere invulling dan een atleet, maar beiden streven naar verbetering. De belangrijkste voldoening ligt in de bezigheid zelf. Mensen die deze hoge behoeftes willen bevredigen, hebben dus in feite al het andere achter zich gelaten. Zodra men op dit niveau komt, ontstaat ook het verschijnsel nieuwsgierigheid.

Men ontmoet iets wat men niet weet en daardoor ontstaat de drang van willen weten. Het ontstaan van nieuwsgierigheid op zich, is misschien wel een teken dat het psychisch goed zit bij die persoon. Bij iemand die in de stress zit, kan dit bijna niet ontstaan. Vandaar dat kinderen veel nieuwsgieriger zijn, want ze zijn geestelijk veel ontspannender.

Veel van onze gedachten en handelingen zijn bedoeld om aanwezige behoeften te bevredigen, of om ze in stand te houden. Dit geldt zowel voor de lagere als voor de hogere behoeften. We eten tegen de honger, we spreken tegen als iemand ons tegensprekt en we worden kriebelig als we geen rust kunnen vinden.

Het wil niet zeggen dat iedereen aan de hogere behoeften toekomt, want vaak blijft men onderweg ergens steken. Vaak weet men niet eens wat hogere behoeften zijn, dus kan men er ook niet naar streven. Iemand die grote geestelijke onrust vertoont, heeft geen behoefte om ongestoord muziek te spelen. De aandacht is voornamelijk gericht op zijn probleemsituatie.

Dat de drang om zichzelf verder te ontwikkelen bij de meeste mensen niet meer aanwezig is, wil beslist niet zeggen dat het daarom geen natuurlijke drang is, want dat is het wel. Dat bij velen de behoefte aan zelfactualisering niet meer voorkomt, komt door geestelijke obstakels (problemen) die er voor zorgen dat men hier niet aan toe komt. Dat het een natuurlijk iets is, blijkt onder andere uit diergedrag. Ook zij vertonen inter-

esse voor het onbekende. De natuurlijke nieuwsgierigheid treft men ook nog veel aan bij kinderen. Ze willen alles weten en zitten overal aan. Dit verdwijnt niet op latere leeftijd, maar wordt geblokkeerd door problemen of onderdrukt door de opvoeding.

Maslow deed onderzoek naar mensen die hij ‘*zelfvervullers*’ noemde, die dus volgens hem dat vijfde stadium hadden bereikt. Het waren presidenten, beroemde atleten en wereldleiders. Een kenmerk van die zelfvervullers was dat zij bij hun daden en keuzes het gevoel hadden dat zij vaak de juiste actie op het juiste moment uitvoerden. Zij hadden vaak momenten die Maslow typeerde als ‘*topervaringen*’; d.w.z.: momenten dat ze zich goed voelden, momenten van geluk, van vreugde, blijdschap; momenten van zich verheven voelen boven de pijn van het leven. Topervaringen overkomen je: je kunt er niet naar streven, dan bereik je ze juist niet. Het is iets van: jezelf mogen zijn, zijn wie je bent; van jezelf houden zoals je bent, zonder jezelf als volmaakt te zien. Dergelijke topervaringen zijn pieken, ze doen zich af en toe voor, bij de een meer, bij de ander minder.

3.2.6. Het evenwicht

Er moet een bepaald evenwicht zijn tussen verstand en levenslustigheid om voorwaarts te kunnen gaan. Het louter verstandelijke leidt tot starheid en het binnen bepaalde grenzen denken. Dit kan ook niet leiden tot verlegging van grenzen.

3.2.7. De gezonde mens

Maslow benadert psychologie op een juiste wijze door uit te gaan van de gezond denkende mens en niet van de neurotische mens (Freud), want in dat geval krijgt men een psychologie van gebrekkigheden. Dit is geen basis om conclusies te gaan trekken van hoe een mens geestelijk volwaardig kan worden. Met dit laatste wordt bedoeld de situatie waarbij de mens tot volledige wasdom kan komen. Neurotisch en agressief gedrag vallen hier dus niet onder. Van de ziekelijke mens kan je wel leren hoe het niet hoort, maar niet hoe het wel moet. Daarvoor moet je bij de gezond denkende mens zijn.

4. De behoeftepiramide gelinkt aan de landschapsgeschiedenis

4.1. Conclusies

4.1.1. Oudste geschiedenis

De pure basis was wat de eerste mens zocht. Een dak boven het hoofd en weten welke elementen uit de natuur gevaarlijk waren. Later volgde de beheersing van water en vuur. Tekeningen van dieren, zoals in de grotten van Lascaux (1), 15.000 v.chr., zijn een bewijs van waar het om ging in de voor ons primitieve wereld. Tevens kan dit beschouwd worden als een eerste vorm van totemisme. De primaire basisbehoeften, de fysiologische behoefte en de behoefte naar veiligheid, gelden als noodzakelijk om te overleven. Gezien de vermoedelijke structuur van een nomadenbestaan, gericht op jacht en visvangst, zijn ook hogere behoeften, zoals de sociale herkenning en de behoefte tot waardering, aanwezig. Ter vergelijking; de levenswijze van oerstammen zoals de Pygmeeën.

(1) Totemisme

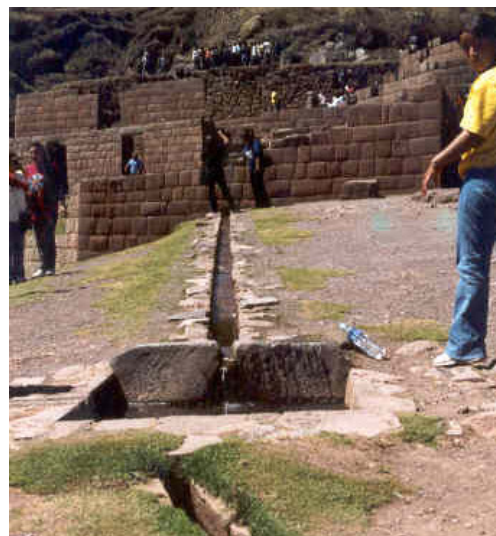
Vastgesteld gedrag van verafgoding bij culturen die nauw verbonden zijn met de natuur. Binnen de antropologie is totemisme nauw verwant met het begrip animisme (natuurgodsdienst). Een totem is een object uit de natuurlijke omgeving zoals een dier of een plant. De totem is vergelijkbaar met een mascotte (cfr. Tempaal, film 'Lord Of The Flies').

Een sociale hiërarchie als ware het de pikorde, is aanwezig. Dit betekent dat de sociale behoefte een belangrijke rol speelt in het 'samen-leven'. De behoefte tot status kent ook een invulling (bijvoorbeeld leider van de leefgemeenschap).

4.1.2. Oudheid

Inca, Babylonië, Oud-China, Egypte en de eerste pioniers in het Westen beschikten over kennis van planten, kennis om dieren te domesticeren en natuurelementen te gebruiken. Waardoor een beschaving als die van de Inca's en Azteken kan floreren. De techniek van terrasseren en irrigeren (2) is opmerkelijk. Om tot zo een niveau van beschaving te komen, zijn de twee basisbehoeften vervuld en overstijgt men de sociale behoefte om zelfs te komen tot de behoefte van waardering.

Er bestond een strikte sociale verdeling tussen de landbouwende massa en de religieuze minderheid, wat maakte dat enkel de laatstge-

(2) Oudste gekende vorm van irrigatiekanalen

noemde het maximale tot zich kon nemen (zelfactualisering). Deze culturen kende een grote welvaart en kennis.

Zoals de beschavingen van de Inca's, zijn ook op het afrikaanse continent en daarbuiten sporen teruggevonden van een niveau van beschaving die een band aantoonde met de natuur. Een band waarin de mens zich onderdanig opstelt. Respect heeft voor wat de natuurelementen bieden, maar ze ook leert te gebruiken om te voldoen aan de eigen levensbehoeften.

Via het irrigatiekanaal kon ook de Egyptische beschaving evolueren tot een niveau dat de tand des tijds heeft overleefd. Al was er een sterke sociale orde, de Egyptische maatschappij geeft blijk via kunst en tuinkunst van het overstijgen van de basisbehoeften en te komen tot de waarderingsbehoefte. Als summum, onder de vorm van de piramiden en dergelijke bouwwerken, wordt zelfs de zelfactualisering bekomen, hoewel dit enkel voor de hoogste sociale, goddelijke stand was. Exclusiviteit van het goddelijke en het hiernamaals.

Net zoals het afrikaanse continent kent ook het aziatische een evolutie in de beschavingen die tot hoog opklimmen in de behoeftepiramide van Maslow. Als meest geldende voorbeeld de hangende tuinen van Babylon, waar ook water een belangrijke rol speelt. Het lijkt het me niet ondenkbaar dat culturen, verspreid over de aarde, over mogelijkheden beschikten om te communiceren met elkaar en kennis uit te wisselen.

4.1.3. Hellas, het oude Griekenland en de Romeinse tijd

Een uiting van een hoogstaande cultuur. Door assimilatie van kennis kwam de romeinse beschaving tot een zeldzaam niveau. De ontwikkeling van de heirbanen, viaducten en andere majestueuze gebouwen zijn pas mogelijk wanneer behoeften in grotere mate zijn bevredigd. De sociaal sterk onderverdeelde staat met slaven, heren, patriciërs en het plebs hadden elk hun ontwikkelingsmogelijkheden en dus ook behoeften. Al gold voor de romeinse ideologie een ver overstijgende drang om te heersen op het Europese continent en daarbuiten. Drang naar welvaart betekende de uiteindelijke ondergang. Na opgravingen heeft Pompei veel informatie vrijgegeven over de romeinse stad (3).

(3) Indruk op een domus romanus met ommuring en het in cultuur brengen van gewassen

Pompei gold als een Saint-Tropez, tussen water en vuur. De natuur zorgde via de vruchtbare vulkanische gronden voor de basisbehoeften.

4.1.4. Middeleeuwen

Belforten waren een uiting van stedelijke welvaart. De torens golden als bakens in het landschap.

Het Alhambra (4) is een middeleeuws fort van de moorse heersers van het koninkrijk

Granada dat zich in Andalusië te Zuid-Spanje bevindt. Het ligt op een heuvelachtig plateau *de Sabika*. Het ommuurde complex meet ongeveer 700 x 200 meter. Het is het bewijs voor de moorse overheersing van Spanje en toont het vakmanschap van de islamitische kunst en cultuur. Het is één van de meest spectaculaire erfgoederen van Spanje.

De hortus conclusus gold als het domein van de vrouw, de enige plek waar bloemen werden gecultiveerd. Zo kon men in gezelschap verpozen bij de rozen, musiceren of borduren^G.

(4) Het Alhambra op het plateau van Sabika

4.1.5. Renaissance

De renaissancetijd was een periode waarin uitersten bestonden op vlak van rijkdom. Een tijd waarin handel floreerde (hoogconjunctuur), had tot gevolg dat de maatschappij in standen volgens welvaart was opgedeeld. De massa en de enkelen. De maatschappij is doorheen de tijd in die zin niet veranderd. Al stijgt de globale levensstandaard. Steden die grote welvaart kenden, onderscheidden zich van minder florerende steden via bouw- en tuinbouwkunsten. Vooral via de constructies van torens kon men van op grote afstand de stad bemerken. Het vormde een heuse blikvanger in het landschap van toen. Als voorbeeld gelden de torens van Firenze (5) en Siena.

Enkelen kenden de mogelijkheid kunstwerken te financieren (mecenaat) die tot de dag van vandaag als voorbeelden gelden. Toegepast op de behoeftepiramide geeft dit het overstijgen van de sociale behoefte, een uiting van rijkdom en status en geeft een prestige, een druk om te tonen wat men waard is binnen het milieu. Deze sociale gelaagdheid is de geschiedenis niet onbekend. De massa moest het met heel wat minder stellen. Al zijn de behoeften per sociale stand anders, naar de economische capaciteit genomen, konden ze wel instaan voor onderhoud van landgoederen, het zich permitteren als statussymbool in de maatschappij van toen was onmogelijk.

(5) De toren van Firenze, een baken in het landschap

4.1.6. Barok

Tijdens de Barok geven de waardevolle Ferrariskaarten (6) een sterk beeld hoe de gemeenschap was geordend en hoe de mens het landschap heeft beïnvloed. Het centrale binnenplein als veilige plek voor mens en gedomesticeerd dier met als begrenzing de woonvolumes. Door de ontwikkeling en aanpassing van het technische kunnen evolueert dit vooral sterk in materiaalkeuze. De piramide van Maslow geeft hier duidelijk weer hoe uit een behoefte naar veiligheid deze woonvorm is ontstaan. De ratio en het instinct leerden elkaar al eerder kennen. Ondertussen leefden enkelen in een buitensporige welvaart. Ook de kerk kende hoogtijden. Het niveau zelfrespect - zelfrealisatie,

^GGEERTS, P., *Vrouw in de tuin, Aalst, Actueel Denken en Leven, 2000. (Voordracht)*

^oGOOGLE AFBEELDINGEN (Online research): beeld, <http://images.google.be/>.

weliswaar voor de enkelen, is aanwezig. Voor de massa eerder het niveau van veiligheid en het ergens bij horen, de gemeenschap.

(6) Ferrariskaart, opgesteld onder oostenrijks bewind. De dries te Kaprijke is een woonvorm die tot op heden is bewaard gebleven

4.1.7. Romantiek

De Romantiek is via stijlenmerken als terrible, majestueux, pittoresque, rustique, champêtre, tranquille of melancholique een uiting van de hartstocht in de natuurbeleving. De romantische tuinen zijn een resultaat van de hoogste niveau's in de behoeftepiramide. De waardering en maximale ontplooiing. Ze combineren het menselijk kunnen en gevoel voor esthetiek met die van andere culturen. De mogelijkheid te kunnen reizen was een uiting van vermogendheid, vrije tijd was een luxe. Ter vergelijking, de vrije tijd is heden ten dage een economie op zich.

4.1.8 Cottage tuin

De Cottage stijl grijpt terug naar de eerste tuinvorm met de centrale ruimte als veilige haven, met aansluitend bebouwing. Het is een bouwstijl die als landelijk te beschouwen valt (7). Hoewel doorheen de tijd een groeiende welvaart en een verschuiving van ruimtegebruik bestond, maakte dat de cottage tuin geboren werd. De behoeften die men aantreft in de woonst, worden doorgetrokken naar de buitenruimte. Het principe van ommuring hetzij door hagen, hetzij door hekwerken, getuigen van de basis, van veiligheid. De tuinkamers bieden de mogelijkheid hoger op te klimmen in de piramide. Architecten ontwikkelen een nieuwe bouwstijl, los van het verleden, die voldoet aan de noden en mogelijkheden van de tijd. De tuinarchitecten werden hier geïnspireerd door het boeren erf waar duidelijk ruimten met een eigen bestemming aanwezig zijn (moestuin, siertuin, boomgaard,...). Voorbeelden zijn de altijd groene tuinkamer aan de bibliotheek, de bloementuin bij de woonkamer, de

(7) Sfeerbeeld van een cottage tuin

rozentuin bij de eetkamer, de moestuin bij de keuken. Hierin zijn letterlijk de twee basisbehoeften maximaal met elkaar verweven op een functionele manier. De woning als veilige haven.

4.1.9. Ontwikkelingen in de recente geschiedenis

Onder impuls van enkelen gebruikt de globale samenleving de kennis en de technische mogelijkheden om voorbij culturen te herbeleven, zich er door te laten inspireren om zo te evolueren als beschaving en op te klimmen tot de hoogste treden van de behoeftepiramide. De welvaart en de individuele levensstandaard evolueerde aan een ongezien tempo.

4.1.10. Twintigste eeuw

Totalitair (1920-1940)

Het toppunt van deze ten ondergegane ideologieën kende uiting in de plannen tot een exuberante manier van bouwen, geïnspireerd op de bouwstijl van de Romeinse beschaving. De hoogste behoefte werd geambieerd maar niet gehaald.

Postmodernisme (Vanaf ca.1980)

De technische vooruitgang maakt het mogelijk in de hoogste treden van de behoeftepiramide over te gaan tot het creëren van gebouwen en landschappen, soms geïnspireerd op klassieke bouwwerken of organische architectuur (8).

(8) Mies Van Der Rohe ontwikkelde dit vooruitstrevende paviljoen voor de werelddtentoonstelling in Barcelona 1929 (modernisme)

4.1.11. Huidige periode en toekomst

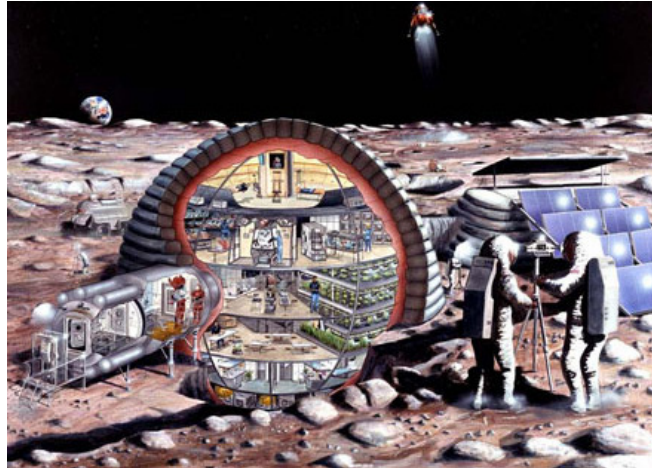
De geschiedenis herhaalt zich wel vaker. Zoals bij de Romeinen en tijdens de Renaissance waren kenmerkende gebouwen blikvangers in het landschap. Actuele voorbeelden hiervan waren de WTC-torens (New York, U.S.A.) en vele anderen. Recent was er de ontwikkeling van kunstmatige eilanden.

Het summum van wat ooit de menselijke beschaving mag zijn, kan het kolonialisieren van omliggende hemellichamen betekenen (9).

De aardse cultuur, kennis en vaardigheden kennen een evolutie, groei en verdere ontwikkeling. Het aardse landschap zal worden nagestreefd als ideaal. Hier dient vooreerst aan de fysiologische basisbehoefte te worden voldaan, daaropvolgend de behoefte naar veiligheid om uiteindelijk te komen tot de behoefte tot zelfactualisering.

Nu nog een verre droom, de menselijke drang om te exploreren en manhaftig te gaan waar nooit iemand is voorgegaan, is groot.

De basisbehoeften zullen weer spelen. Een oplossing zal moeten worden gezocht om de mens te voorzien van water en lucht, om te beschermen tegen kosmisch geweld en zomeer.

(9) Kolonialisering van omliggende hemellichamen

4.2. Eindconclusie

Deze uiteenzetting van een filosofie en de tuinkunst of, globaler beschouwd, de landschapskunst, kan op verschillende manieren worden gelinkt, geïnterpreteerd en geassocieerd in functie van het park te Kerkrade.

Wat parken betreffen, blijven behoeften gelden, zoals doorheen de geschiedenis steeds behoeften aanwezig zijn geweest. Neem nu de begrenzing als behoefte naar veiligheid, eveneens te linken aan de territoriumleer. Aan de behoefte van erkenning werd in het verleden, wordt in het heden en zal worden voldaan in de toekomst. Een stad of gemeente die kan uitpakken met een actueel park dat voldoet aan gestelde eisen met de achterliggende noden vormt een blikvanger in de stad, een aantrekkingspool voor de bewoners en een rustpunt voor mens en dier.

Een stad kan omschreven worden als een concentratiepunt van economische, sociale, culturele en politieke activiteiten die aanleiding geven tot een relatief omvangrijke bevolking, een hoge woondichtheid, een compacte bouwwijze en een eigen mentaliteit en levenswijze van de inwoners. Doorheen de geschiedenis is door expansiedrang de levenswijze en mentaliteit dusdanig geëvolueerd, dat ook hier nu sprake is van een globalisering. Vele culturen en subculturen ontstaan en vinden ook hun weg in het creatieve, artistieke milieu van de landschapsarchitect.

Noden van een stad met bijhorende sociaal, economische en culturele evoluties, gaan telkens uit van een behoefte naar expansie. De mens is als dier ver ontwikkeld op enkele vlakken, waaronder de kunsten. Behoeften creëren ook disputen en uiteindelijk oorlogen. Actueel genomen zijn grondstoffen de behoefte maar tevens de aanleiding tot veel globaal geweld. Het feodale westen heeft de kaarten getekend op andere continenten zonder rekening te houden met de sociaal-culturele achtergronden.

Op vlak van sociologie valt op dat een status zich uit via kunstvormen als bouw- en tuinbouwkunsten. Het beschikken over de mogelijkheid een stuk grond te gebruiken, met steeds evoluerende technieken; denk maar aan de ijzertijd en bronstijd. Prestige vormt een drijfveer om zich te tonen naar anderen toe.

De mens is een sociaal dier met de aspiratie hogerop te geraken en zelfs de natuur te overstijgen. Je kunt pas tot een volgende behoefte evolueren, wanneer aan de lagere behoefte is tegemoet gekomen. De aandacht voor bepaalde behoeftes geeft aan op welk niveau men leeft.

Landschapsschilderijen uit de 16e en vooral 17e eeuw tonen ons uitgestrekte weiden met koeien en weidse waterwegen waarop boten varen. Ondanks het open karakter van het landschap was dit niet zonder structuur. Kaarten uit diezelfde periode tonen een zekere orde van kavels, sloten, dijken en wegen. In zekere zin zette die ordening zich door tot in de stad. Ook de latere Ferrariskaarten (1775), geven dit weer.

De feodale achtergrond die onze huidige Europese wereld kent, kent dan ook z'n invloed op de hedendaagse toestand van het landschap. De grootgrondbezitter, samen met de kerkelijke macht, gaf werk aan de bevolking. Door overeenkomsten tussen plaatselijke adel, de vroegere grondadel, kregen steden controle over de economische activiteiten op het omringende platteland. De versnelling van de productie, de vergroting van de omzet, en de aldoor nieuwe technieken vereisten andere locaties. Vooralsnog was er echter geen sprake van specifieke fabrieksgebouwen, omdat gebruik werd gemaakt van tijdens de Franse Revolutie geconfisqueerde kloosters en overheidsgebouwen die voor spotprijzen waren verkocht. Deze '*fabrieken*' lagen vaak in de oude binnenstad, waar de aanwezigheid van arbeidskrachten en klanten en de nabijheid van water (bevoorrading, bewerking van de producten, transport,...) belangrijk waren.

Vast staat dat we te weinig van de geschiedenis kennen om te leren en te evolueren als menselijkheid tot ongeziene niveau's van kennis en ontwikkeling. Politieke verhoudingen zijn al honderden jaren de aanleiding hiervan. Van segregatie van arm en rijk op wijkniveau was pas sprake toen die bewust gepland werd, zoals bij stadsuitbreidingen. In deze globaliserende wereld zal ook een sociale gelaagdheid blijven bestaan. Met buitensporigheden? De westerse geschiedenis heeft niet anders gekend dan een expansie van volkeren met een feodale achtergrond. Deze westerse behoeften opdringen aan andere culturen is enigszins fout. Hierin is het beter mogelijkheid te bieden tot adaptatie, vrijheid laten tot acceptatie en behoeden voor sociale onrechtvaardigheden.

Doorheen de tijd vallen parallellen op in de denk- en bouwwijze, in evolueren en assimileren. In die zin kan gesteld worden dat vooral de technische evolutie heeft gezorgd voor een veranderend wereldbeeld, de welvaart en vooruitgang die we tot op de dag van vandaag kennen. Ook Columbus had een drang te ontdekken, te reizen, een idee als waarheid bevestigd te krijgen. De drang om te koloniseren, invloed uit te oefenen op de wetten van de natuur, manhaftig te gaan waar niemand is voorgegaan, is schijnbaar een puur menselijke drang.

Industrialisering en toenemende verstedelijking in de negentiende eeuw veroorzaakten ingrijpende wijzigingen met impact op de sociale positie en op het tuingebeuren; de rijkgeworden middenklasse kon zich een huis met tuin op het platteland veroorloven. Democratisering van dit tuingebeuren, met de vertuining van de hedendaagse tijd, laat

de massa proeven van hogere behoeften in de piramide. Van het weven van wanden tegen hongerige dieren en een onderhoud van landerijen met machines is een evolutie waarin de groei aan technisch comfort de basis vormt. De tuin als vorm van beheersing van de natuur op mensenschaal, controle op de leefomgeving, de band met de natuur. Al lijken we de laatste uit het oog te zijn verloren.

Het geloof in de nieuwe technologische revolutie zal groeien. Kerntechnologie van de vierde generatie (CERN), quantummechanica en nanotechnologie, zullen antwoorden bieden en de menselijke vooruitgang op een ongekend niveau brengen. Misschien wel een mondiaal overstijgen van de behoefte tot zelfactualisering.

4.3. Maslow in Kerkrade

De behoeften op een rij, gelinkt aan een stadspark van een middelgrote stad. Per niveau in de behoeftepiramide zijn voorbeelden aangehaald zoals het park van Kerkrade er actueel bij ligt. Daar een beschaving de mogelijkheid kent een park als dusdanig te ontwikkelen en te beheren, getuigt van het overstijgen van de primaire behoeften. Al kan steeds een basis worden gevonden in hetgeen de mens gemeen heeft met andere dieren. Essentieel verschil tussen een park en andere openbare ruimtes is de graad van menselijke activiteit. Hoe meer rekening moet worden gehouden met menselijke aanwezigheid, hoe meer diepgaand de behoeften kunnen worden ingewilligd.

4.3.1. Primaire fysiologische behoeften (eten, huis, warmte; wat je nodig hebt om in leven te blijven)

Algemeen

Tegemoetkomen aan de meest primaire behoefte staat open voor interpretatie. Het is tegemoetkomen aan de behoefte volgens de huidige levensstandaard, de actuele manier van leven. Voor parken heeft deze primaire basisbehoefte een minder concrete omschrijving daar een beschaving die het principe van een park kan ontwikkelen deze behoefte ver is ontgroeid.

Al gaat dit om infrastructuur die in de eenvoudigste vorm aan deze behoefte tegemoetkomen. De stap naar de tweede behoefte omtrent veiligheid is hierin vlug gemaakt. Een schuilhok bijvoorbeeld.

Toegepast

Onder deze vorm kan een park als Kerkrade met een centrale ligging en een hoge graad van bezoekers aan de noden tegemoet komen door het inplanten van infrastructuur waar drank en versnapering te verkrijgen zijn. Door deze functie te koppelen aan mogelijks schuilen, wordt tegemoet gekomen aan de tweede basisbehoefte, en kan aan integrale behoefte-tegemoetkoming worden gedaan.

4.3.2. Behoeften aan veiligheid (geen gevaar of dreiging, rust, orde, een veilig gevoel, gezondheid)

Algemeen

Deze behoefte sluit sterk aan bij de eerste - de primaire fysiologische - behoeften.

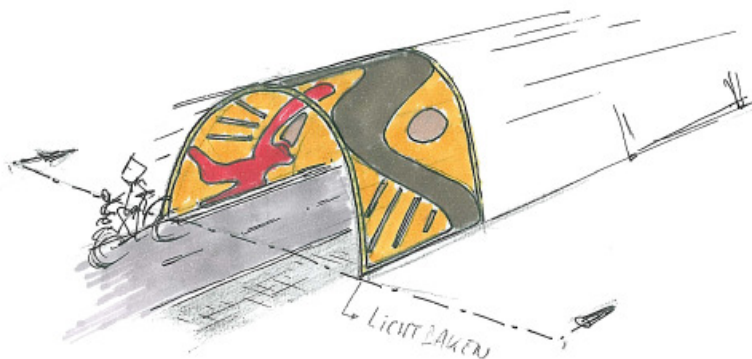
Het gaat om in algemene termen er om de veiligheid te maximaliseren voor de gebruiker van het park. Al kan gesteld worden dat hierin grenzen een relatief begrip vormen. Het park eindigt in die zin niet waar de straat begint. Ook daarbuiten zijn dikwijls bijkomende infrastructuurwerken nodig. Er kan gesteld worden dat de impact van een ontwikkeling in functie van de veiligheid dan ook microschaal omvattend kan zijn.

Toegepast

Met de microschaal wordt Kerkrade centrum, de omliggende wegen en woonwijken bedoeld. Kerkrade is gelegen nabij een drukke ontsluitingsweg (Koningsweg) en moet naar veiligheid maatregelen treffen, voornamelijk in het oostelijke parkdeel daar het park en de weg op een zelfde niveau komen en de oversteekbaarheid van de Koningsweg er reëler is. Kortom acties ondernemen om de verkeersveiligheid, de veiligheid van de parkbezoeker en de zwakke weggebruiker te optimaliseren. Van bij het ontwerpproces zijn infrastructuurwerken te verantwoorden naar de veiligheid binnen de grenzen van het park van zowel de herten als de kinderen. Zo valt bijvoorbeeld de invulling van een hekwerk vormgeeflijk te overleggen maar heeft, en dit geldt algemeen voor (verfraaiings-)werken, een invloed van hogere behoeften in de piramide. Esthetiek en materiaalkeuze met een prijs vormen een visitekaart, hetgeen inspeelt op de behoefte tot waardering.

Andere elementen die de veiligheid kunnen optimaliseren zijn het voorzien van een leuning aan trappen of sterker hellende paden. Zoals eerder aangehaald ook afsluitingen, niet alleen voor een dierenweide, ook algemeen aan de parkgrenzen of andere zoneringen waar een dergelijke infrastructuur te verantwoorden valt, zoals een speelterrein. Verder zijn er de inplanting van verlichting, meldpunten, camerabewaking en antislipstroken of de aanwezigheid van een parkwachter. Ook het gebruik van planten kan aan de behoefte naar veiligheid worden gelinkt. Giftige of ziektegevoelige planten worden op de meest publieke plaatsen geweerd. Net als bomen met gevoeligheid voor takbreuk. Een goede plantenkennis is hierin een must.

Actueel in Kerkrade kunnen enkele paden gevaarlijke situaties opleveren door de verouderde en vervallen staat. Een aantal bomen hebben snoeiwonden of wonden veroorzaakt door storm. Deze bomen zijn dus extra ziektegevoelig en lopen de mogelijkheid tot verdere beschadiging. De fiets- en voetgangerstunnel die oostelijk toegang biedt

De tunnel voor de zwakke weggebruiker wordt opgewaardeerd met een wandbezetting en verlichting. Aan de behoefte naar veiligheid wordt tegemoetgekomen

tot het park geeft een onaangename indruk en een benauwd gevoel. De oversteekbaarheid van de grote doorgaande weg (Koningsweg) die langs het park loopt, is niet optimaal. Beperkte geluidsoverlast in het park is mogelijk. In het oostelijke deel van het park kunnen gevaarlijke situaties ontstaan door de grote open vijvers. Voor jongeren bestaat dan wel een basketbalveld, het verkeert in een uitermate slechte staat. De basketringen ontbreken, de verharding is poreus en de waterafvoer werkt niet. Dit heeft een invloed op de behoefte naar veiligheid en hoger in de piramide, de behoefte naar waardering. In deze behoefte vormt subjectiviteit en associaties een drijfveer.

4.3.3. De behoeften van liefde en van ergens bij horen (het gevoel bij de anderen te horen, geaccepteerd en geliefd worden, zorgen voor/verzorgd worden)

Algemeen

Een park als dat van Kerkrade met een oppervlakte van 7ha en gelegen nabij een grotere gemeente, krijgt een grotere diversiteit aan bezoekers. Optimaal tegemoetkomen aan uiteenlopende eisen vraagt regelmatig en grondig overleg bij aanvang van de ontwerpfase opdat hieraan kan worden gewerkt om uiteindelijk op een degelijke manier opgewassen te zijn tegen de toekomst en de daarbij horende evoluties op demografisch vlak. Een stijgende vergrijzing heeft zo ook zijn invloed. Integraal gebruik van voorafbepaalde ruimtes om de mens als sociaal dier te laten interageren wordt bekomen.

Toegepast

Via het nieuwe ontwerp, onder de vorm van pleinen en wandelparours die gelinkt zijn aan extra functies, zoals het waterelement, hondentoilet, speelveld, ligweide e.d.m., worden zones gecreëerd om de parkbezoeker als individu en als deel van de massa van een plaats voorzien. De mens is een sociaal dier en activiteiten geven aanleiding tot interactie. Actueel in Kerkrade ligt aan een grote doorgaande weg en is dus makkelijk bereikbaar voor bezoekers van buitenaf. Het park vormt een onderdeel van een gedeeltelijke groene rand om Kerkrade heen en vormt een internationale trekpleister bij het W.M.C.-concours.

Rondom dit bestaande ornament wordt een plein gecreëerd

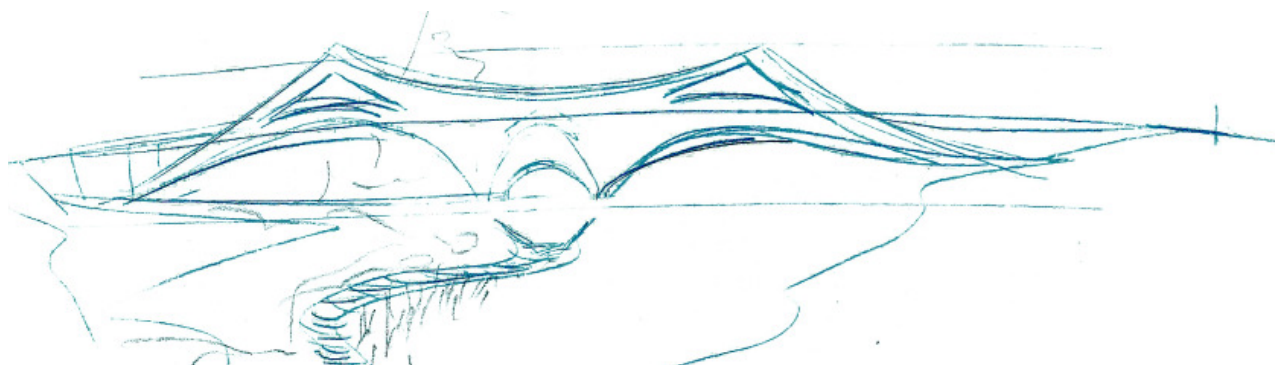
4.3.4. Behoeften aan zelfrespect (respect hebben voor jezelf en krijgen van anderen, status hebben)

Algemeen

Waardering in de behoeftepiramide is van toepassing op verschillende facetten bij de ontwikkeling van een park. Het feitelijke ontwerp, de uitvoering, de bedoelde sferen, waardering om de plantenkeuze, de opdrachtgever, de gebruiker. Het grote verschil is te maken in wie er waardeert ten op zichte van wie of wat, de parkbezoeker waardeert het park als openbare ruimte met al z'n extra troeven.

Toegepast

Actueel in Kerkrade is een gedeelte in het oostelijke parkdeel aangekleed met perkgoed. Dit perkgoed vormt een grote sierwaarde. Er werd in het verleden veel aandacht besteed aan de amusementswaarde voor kinderen met een grote diversiteit aan speelvoorzieningen. Het nieuwe ontwerp voorziet een herlocatie en uitbreiding. De grote hoogteverschillen maken dat het park uitnodigend werkt en het ook groter is dan het op het eerste zicht lijkt. De waterelementen die zich in het park bevinden verschillen van elkaar. In het oostelijke gedeelte van het park is er een rond waterelement met fontein. In het westelijke gedeelte zijn er twee grote vijvers met een natuurlijke vorm die met elkaar verbonden worden door een kronkelige sloot, die ontspringt aan een natuurlijke bron in het park.

De brug die z'n vorm heeft ontleend aan de Rodahallen met de behoefte van waardering als motivatie

4.3.5. De behoefte tot zelfrealisatie (volledige ontwikkeling van je kwaliteiten)

Algemeen

De hoogste trap in de behoeftepiramide valt, toegepast op het stadspark van Kerkrade, te interpreteren vanuit het standpunt van de ontwerper, als het ware de geestelijke vader van het project en de bezoeker. Het niveau waarin deze maximale ontplooiing geschiedt, is sterk verschillend. De ontwerper poogt zo optimaal mogelijk een passend ontwerp te creëren dat de tand des tijds kan trotseren. Ieder ontwerp betekent een groei in de eeuwige queeste naar de vervolmaking. Wanneer de parkbezoeker kan genieten van de realisatie in al haar facetten en kan komen tot een herbronning, kan de hoogste trap in de behoeftepiramide als bereikt worden beschouwd.

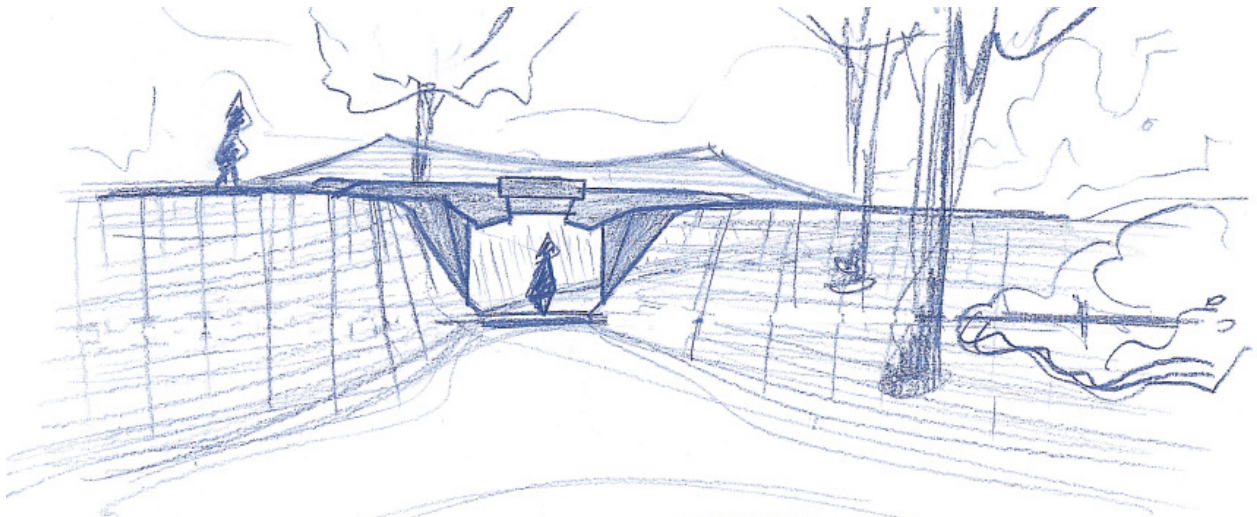
Toegepast

Actueel in Kerkrade is in het oostelijke gedeelte van het park is een speeltuin gele-

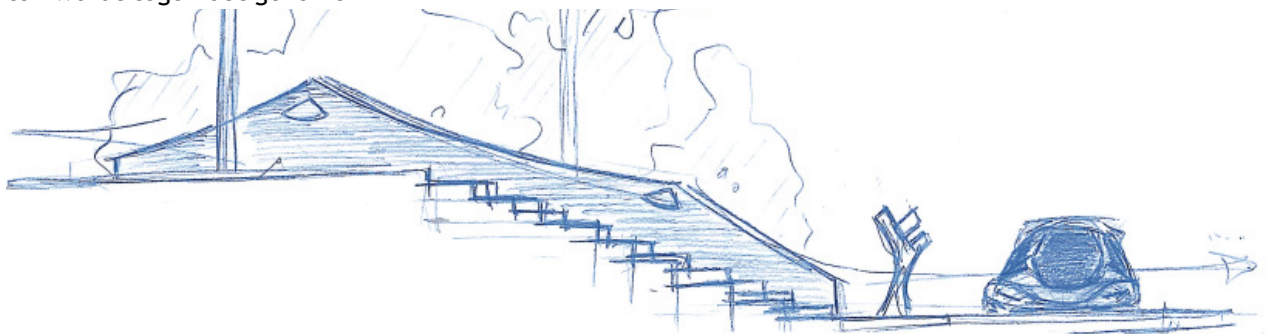
gen, een basketbalveld en een hertenweide, in het westelijke gedeelte bestaat een vorm van natuurlijk spelen. Zoals het spelen in het 'bos' en het spelen met 'water', aangezien er zich hier een kleine sloot bevindt. Verder is er alle ruimte door de grote grasvlaktes. In het nieuwe ontwerp is naar een meer integraal gebruik gestreefd.

Ook de schetsen van het uiteindelijke voorontwerp, geven behoeften weer. Het paviljoen, net zoals de pleinvorming rond het bestaande ornament en de circulatie betekenen een invulling van de sociale behoefte. De typerende brugvorm als statussymbool, als erkenningselement; ook de inpassing of zelfs accentuering van ornamenten betekent naar de schepper van het beeld toe een waardering en tevens een sociale stimulans, zo ook een stimulans tot evolueren en te groeien in zijn vakgebied (zelfactualisering).

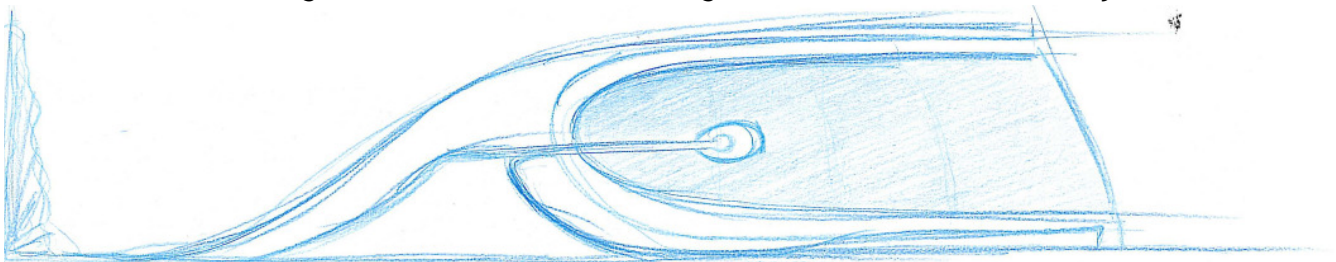
Behoeften creëren en stimuleren behoeften. Het is een wisselwerking met een overstijgend resultaat.

Indruk op een bestaande brug die deel uitmaakt van het wandelparcours. Aan verschillende behoeften wordt tegemoet gekomen

Een blikvanger in het park vormt de trapleuning die z'n vorm heeft ontleend aan de Rodahallen. Behoeft van waardering maar vooral behoefte naar veiligheid kan de motivatie hiervan zijn

Blikvanger in het oostelijke parkdeel wordt dit glazen paviljoen bij het grote ontvangstplein

De huidige situatie van het stadspark te Kerkrade.

Het uiteindelijke voorontwerp van het stadspark te Kerkrade.
In essentie een volledige heraanleg in het oostelijke parkdeel en een renovatie in het westen.

* * *

*Veel toegepaste lectuur die ik kon gebruiken voor dit werk
werd me aangeraden via Kragten. Waarvoor dank.
Zo ook een woord van dank aan Fabienne, psychologe en criminologe voor
informatie omtrent Maslow en
de heer Robbrecht voor zijn interpretaties hieromtrent.*

* * *

5. Bronvermeldingen

AVERBODE, *De Bijbel*, Gen. 2:8.9, s.l., 1995.

Ibid, Gen. 2.14.

BUSSUM, *Stichting Landscape Architecture Europe*, s.l., S.d.

DE VIS, H., *Kunst en culturele vorming*, Melle, Hogeschool Gent, 2006. (Cursus)

DE VIS, H., *Monumenten en Landschapszorg*, Melle, Hogeschool Gent, 2006.
(Cursus)

GEERTS, P., *Vrouw in de tuin*, Aalst, Actueel Denken en Leven, 2000. (Voordracht)

GOOGLE AFBEELDINGEN (Online research): beeld, <http://images.google.be/>.

KRAGTEN, *Stadspark Kerkrade*, Hoofdstuk 3, Roermond - Herten, 2007, p.14-18.

KOSMOS AMSTERDAM ANTWERPEN, *Tuinen : tuin, park, landschap. Deel 1, Ontwerpen*, 1970 (8e dr.).

MASLOW, A., *Toward a psychology of being*, 1968.

MASLOW, A., *Motivatatie en persoonlijkheid*, Lemniscaat, Rotterdam, 1976.

OLDENBURGER, C., et.al., *Gids voor de Nederlandse tuin- en landschapsarchitectuur*, Uitgeverij De Hef, Rotterdam, 1995.

POULLIER, C., *Tuin- en bouwkunstgeschiedenis*, Melle, Hogeschool Gent, 2005.
(Cursus)

STANDAARD UITGEVERIJ ANTWERPEN, *Het Groene Boekje. Woordenlijst Nederlandse Taal*, Den Haag/Antwerpen, Sdu Uitgevers/Standaard Uitgeverij, 1995.

TAVERNE, E., VISSER, I., *De geschiedenis van de stad in de Nederlanden van 1500 tot heden*, Nijmegen, Uitgeverij SUN, 1993, 398p.

THOTH, *Fieldwork : Landschapsarchitectuur In Europa*, 2006, 288p.

VISSCHER, H.A., *Het Nederlandse landschap*, Utrecht / Antwerpen, Het Spectrum. 1974 (2e Dr.).

